

Felsőoktatás-stratégiai hírlevél
2011. március 31. próbaszám

Tartalomjegyzék

Ajánló.....	379
Felsőoktatás-stratégia és -politika	382
Rangsorok.....	390
Oktatás-Tanulás	393
Kutatás.....	401
Finanszírozás.....	404
Impresszum.....	410

Felsőoktatás-stratégia és -politika

Az oktatás helyzete a Lisszaboni Stratégia tükrében

Az Európai Bizottság megbízásából készült elemzés áttekinti, mennyiben sikerült teljesíteni a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseit az oktatás területén, valamint ennek fényében milyen kilátásai vannak az Európa 2020 stratégiának.

Az oktatás nemzetközi megközelítése: néhány fontosabb együttműködési modell áttekintése

Az oktatás kérdésével, az oktatási rendszerek összehangolásával, a közös oktatásstratégiával számos nemzetközi szervezet foglalkozik Európában, de minden szervezet más oldalról közelíti meg a kérdést. A tanulmány az együttműködés leghatékonyabb formáit keresi.

Jóléti rendszerek és felsőoktatás-politika

A jóléti rendszerek típusa és adott állam felsőoktatás-politikája között szoros összefüggés áll fenn. A felsőoktatás-politikát gyökeresen megváltoztatni kívánó döntéshozóknak számolniuk kell azzal a ténnyel, hogy adott állam történelmileg egy bizonyos úton fejlődő felsőoktatási rendszere képtelen a gyors átalakulásra, továbbá hogy más országok politikai stratégiáinak hazai kontextusba való átültetését a mögöttes társadalmi struktúrák és tradíciók alapos vizsgálatának kell megelőznie.

Rangsorok

Felsőoktatási rangsorok kritikai elemzése

A rangsorok egyik problémája, hogy tévesen a felsőoktatási intézmények rangsorát sugallják, holott a legtöbb esetben csak a jól mérhető kutatási tevékenységeket minősítik, az oktatás színvonalát nem. A szerző ajánlásokat is megfogalmaz a rangsorkészítők számára.

A felsőoktatási rangsorok hatása az egyetemek finanszírozására

Habár a felsőoktatási rangsorok célja, hogy tájékoztassák a felsőoktatáson kívüli döntéshozókat valamint a továbbtanuló középiskolásokat, a legnagyobb hatást mégis a felsőoktatáson belül, az egyes intézmények szintjén fejtik ki.

Oktatás – Tanulás

A tanulás tudományának kezdetei

A hibás rangsorrendszerek keltette versenyhelyzetből kilépve inkább azt kellene feltárni, hogyan tanulnak a diákok, és hogy ennek fényében milyen döntéseket kellene megfontolniuk a felsőoktatás jövőjéről döntő vezetőknek és a felsőoktatásban dolgozó oktatóknak.

Minőségi tanítás és tanulás a felsőoktatásban

A felsőoktatás átalakulása következtében a minőségi tanítást és tanulást lehetővé tevő kezdeményezéseknek kulcsfontosságú szerepük van. Az oktatói munka hatékonyságának növelése céljából létrejött egyetemi oktatási központok munkájának értékelése, tapasztalatainak megvitatása hozzájárul a minőségi oktatást segítő szervezetek fejlesztéséhez, munkájának értékeléséhez.

Miért jó, ha az egyetem és a társadalom együttműködik?

A jelenlegi felsőoktatási rendszerben nincs hagyománya az egyetem és a közösség, azaz a társadalom együttműködésének. Ha az egyetem felismerne e kölcsönös folyamat jelentőségét, az pozitív hatással lenne az intézmény működésére, az oktatók szakmai fejlődésére és teljesítményére, és a társadalom egészére.

Akademizáció a felsőoktatási intézményekben

A felsőoktatási intézmények elszakadása a gyakorlattól, azaz az akademizáció nem egy univerzális és megváltoztathatatlan folyamat eredményeként, sokkal inkább egy történetileg meghatározott feltételrendszer fennállása mellett megy végbe. E feltételek elemzése hasznos információval szolgálhat az akademizáció megakadályozásában.

Kutatás

A tudományos kutatások piacának átalakulása

A tudományos kutatások piacának átalakulásában nem csupán egyetlen irányvonal figyelhető meg. A különböző piacok – tudományos, vállalati, döntéshozói, szakmai és tágabb társadalmi – szerepe tudományterületenként merőben eltérő lehet.

Finanszírozás

A tandíjak és a hallgatói támogatások rendszere a világban – áttekintés a 2010-es évről

Az elemzés a 2010. év gazdasági, társadalmi és politikai változóinak tükrében vizsgálja meg 40 ország felsőoktatási rendszerének tandíj- és

hallgatói támogatói rendszerét, hogy globális helyzetképet adjon a felsőoktatás finanszírozásának jelenéről, és ez alapján következtetéseket fogalmazzon meg annak jövőjéről.

Hogyan kezelhető a „költségbetegség” a felsőoktatásban?

A gazdasági világválság hatására az USA felsőoktatási rendszerén elhatalmasodott a „költségbetegség”. A szerző egy konkrét projekt tükrében azt vizsgálja, hogy új mutatók bevezetésével miként lehet hatékonyabban elemezni a költségeket, csökkentve ezzel az egyes intézmények kiadásait (a minőség visszaesése nélkül).

Felsőoktatás-stratégia és -politika

Az oktatás helyzete a Lisszaboni Stratégia tükrében

Az Európai Bizottság megbízásából készült elemzés áttekinti, mennyiben sikerült teljesíteni a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseit az oktatás területén, valamint ennek fényében milyen kilátásai vannak az Európa 2020 stratégiának.

Kulcsszavak: Európai Unió, Lisszaboni Stratégia, akcióterv, oktatás, értékelés, tudástársadalom, Európa 2020

2010-ben lezárult az EU 2000-ben életre hívott gazdasági és szociális stratégiája (Lisszaboni Stratégia), és a tagállamok állam- és kormányfői új akciótervet fogadtak el (Európa 2020). Nem könnyű átfogó és objektív értékelést adni egy ilyen ambiciózus stratégiáról, különösen azért nem, mert az EU sok változáson ment keresztül 2000 és 2010 között. A tagállamok száma csaknem megduplázódott, továbbá példátlan gazdasági és pénzügyi világválság köszöntött be. Luce Pépin *Education in the Lisbon Strategy* című cikke (*European Journal of Education*, vol. 46, 1. szám, 2011) bemutatja a Lisszaboni Stratégia értékelését, amelyet a bizottság készített. A legfontosabb tanulságok a következők:

- A célkitűzések kivitelezése nem megfelelő, így a célok elérése sem lehetséges. Bár a stratégiának kézzelfogható eredményei vannak, és segít konszenzust teremteni az EU reformtörekvései között, a szakadék a célkitűzés és a megvalósult intézkedések között nem szűnt meg. Azonban azt is figyelembe kell venni, hogy a stratégia célkitűzéseinek teljes körű teljesülését 10 év távlatából még nem lehet mérni. Ugyanakkor tény, hogy nem tapasztalhatunk jelentős fejlődést a tudástársadalom elérése szempontjából kulcsfontosságú területeken (pl. iskolai kudarcok, iskolázottság szintje, szövegértés fejlettsége). A kitűzött 10% helyett 14% az európai fiatalok körében az iskolai lemorzsolódás. A szövegértés fejlettsége szempontjából is romlott a helyzet. Míg 2000-ben a 15 éves fiatalok mintegy 21,3%-ának voltak súlyos problémái, ez az arány 2006-ban már 24% volt. Bár az élethosszig tartó tanulásban való részvétel jelentősen javult, a bizottság szerint ennek a célkitűzésnek a kivitelezése kritikus kihívást jelent.

- Az európai keretrendszer jól kidolgozott, de a gyenge vezetés nemzeti szinten akadályozza a hatékonyságot. Nemzeti szinten nincs felelőse a célkitűzések teljesítésének, emellett az érdekelt feleket nem vonják be a folyamatba. A helyzetet tovább nehezíti a soros elnökség rendszere, mivel az elnökségi szerepet betöltő egyes tagállamok nem tulajdonítanak ugyanakkora jelentőséget az oktatásnak.
- A tapasztalatcsere rendszere működik, azonban hatását nehéz mérni. Annyi azonban elmondható, hogy nem működik igazán hatékonyan a gyakorlatban.

A fenti megállapítások tükrében felvetődik a kérdés, hogy milyen kilátásai vannak az Európa 2020 stratégiának. Gazdasági világválság van, a növekedés mértéke lassú, állandóak a költségvetési megszorítások. Ebben a helyzetben a szakadék tovább nőhet a politikai ambíciók és a megvalósítás pénzügyi lehetőségei között. A legnagyobb kihívás az oktatásba való beruházás biztosítása lesz. A tapasztalatok alapján elmondható, hogy azok az országok teljesítették legjobban a Lisszaboni Stratégia célkitűzéseit, amelyek magas állami összegeket fordítottak az oktatásra. Vagyis nincs ellentmondás a magas állami beruházások és a növekedés között. Ugyanakkor a születések csökkenése növelheti az egy főre jutó költségeket az oktatásban, és az egyre öregedő társadalom is akadályozhatja az oktatásba történő beruházást. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy az oktatás kulcsfontosságú a növekedés szempontjából, ami vitathatatlanul az EU és az egyes tagállamok egyik legfontosabb célkitűzése.

Forrás:

Education in the Lisbon Strategy: assessment and prospects
Education in the Lisbon Strategy: assessment and prospects

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1465-3435.2010.01459.x/pdf>

Az oktatás nemzetközi megközelítése: néhány fontosabb együttműködési modell áttekintése

Az oktatás kérdésével, az oktatási rendszerek összehangolásával, a közös oktatásstratégiával számos nemzetközi szervezet foglalkozik Európában, de minden szervezet más oldalról közelíti meg a kérdést. A tanulmány az együttműködés leghatékonyabb formáit keresi. Az oktatás nemzetközi megközelítése: néhány fontosabb együttműködési modell áttekintése

Az oktatás kérdésével, az oktatási rendszerek összehangolásával, a közös oktatásstratégiával számos nemzetközi szervezet foglalkozik Európában, de minden szervezet más oldalról közelíti meg a kérdést. A tanulmány az együttműködés leghatékonyabb formáit keresi.

Kulcsszavak: oktatási együttműködés, modellek, minőségszabványok, teljesítményindikátorok

Számos nemzetközi szervezet (pl. UNESCO, UNICEF, OECD, World Bank, EU) indít különböző célokkal együttműködések az oktatás különféle területein. Jean-Pierre Jallade *International Approaches to Education: a review of some major cooperative programmes* című cikkében a különböző nemzetközi szervezetek európai együttműködésének hat fajtáját elemzi abból a szempontból, hogy milyen hatékonysággal járulhatnak hozzá az ezekben részt vevő nemzetek oktatáspolitikájához, illetve oktatási rendszerének átalakulásához. Az elemzett együttműködési formák a következők:

- Az egyetemes, normatív értékek, úgy mint béke, egyenlőség, interkulturalizmus, nyelvi sokféleség és emberi jogok hangsúlyozása. Bár az 1980-as évek óta látjuk, hogy történtek lépések ezen értékek bevezetésére, azonban ezek a programok nem kaptak prioritást, mivel nincsenek összhangban a gazdasági növekedés és a versenyképesség kihívásának való megfeleléssel. Az elképzelések széles körben elfogadottak, de a stratégiák implementálása gyenge.
- Közös célok kidolgozása az oktatási rendszerek számára, és teljesülésük ellenőrzése. Ez a legnehezebb feladat, hiszen a nemzetközi szervezeteknek nincs igazi politikai legitimitása nemzeti szinten. A közös célok kitűzésében és ellenőrzésében az EU, az UNICEF és az UNESCO a legfontosabb szervezetek. A tapasztalatok (pl. a Lisszaboni Stratégia eredményei) azt mutatják, hogy bár a célok bekerültek a döntéshozatali rendszerbe, ez a megoldás nem elég hatékony.
- Összehasonlítható minőségszabványok és teljesítményindikáto-

rok kidolgozása (OECD/PISA és PIAAC). Ezek olyan rendszerek, amelyek lehetővé teszik az összehasonlítást nemzetközi szinten, és meghatározzák a szakmai gondolkodást arról, hogyan kellene a nemzeti rendszerek teljesítményét mérni. Habár nemzeti szinten a hatásuk indirekt, fontos befolyással bírnak.

- Párbeszéd az oktatási stratégiákról, a bevált módszerek terjesztése nemzeti és regionális szinten. Nehéz értékelni ezen erőfeszítések hatékonyságát, de annyi elmondható, hogy ez az eszköz jogi és intézményi szempontból is stabil, mivel az EU kompetenciáját ezen a területen senki nem kérdőjelezi meg. A politika támogatására is számíthat, mivel elősegítheti a foglalkoztathatóság problémájának kezelését, és finanszírozása is megoldott. Ugyanakkor a gyakorlatban azt látjuk, hogy a tagállamok inkább saját problémáikra koncentrálnak, nem az európai dimenzióra. Bár aktív párbeszéd folyik a nemzetek között a bevált módszerek és a stratégiaalakítás területén, nem születnek közös szabványok, normák.
- Pénzügyi támogatás a rendszer irányításához intézményfejlesztéseken keresztül. A kutatások azt mutatják, hogy az intézményfejlesztés és a kapacitásbővítés komplex feladatok, amelyeknek kulturális, politikai és intézményi dimenziói is vannak, azaz mélyebben meg kell érteni a helyi sajátosságokat, emiatt nehezen vizsgálható.
- Az európai dimenzió erősítése a hallgatói és oktatói mobilitás, valamint az intézmények közötti kapcsolatok területén. Széles körben ismertek az olyan ösztöndíjak, mint az Erasmus, Comenius, Leonardo da Vinci, Grundtvig, és évek óta sikeresen működnek.

Ha az együttműködés fő célja az oktatás nemzetközi koordinációja, akkor az a kérdés, hogy a fenti modellek közül melyik a leghatékonyabb módszer erre. Az értékelésből egyértelműen kiderül, hogy a nemzetközi szervezeteknek fontos szerepük van az európai együttműködésben, ezért helyük van a döntéshozók, azaz a nemzeti kormányok és az oktatási intézmények asztalánál.

Forrás:

International Approaches to Education: a review of some major cooperative programmes

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1465-3435.2010.01469.x/pdf>

Jóléti rendszerek és felsőoktatás-politika

A jóléti rendszerek típusa és adott állam felsőoktatás-politikája között szoros összefüggés áll fenn. A felsőoktatás-politikát gyökeresen megváltoztatni kívánó döntéshozóknak számolniuk kell azzal a ténnyel, hogy adott állam történelmileg egy bizonyos úton fejlődő felsőoktatási rendszere képtelen a gyors átalakulásra, továbbá hogy más országok politikai stratégiáinak hazai kontextusba való átültetését a mögöttes társadalmi struktúrák és tradíciók alapos vizsgálatának kell megelőznie.

Kulcsszavak: felsőoktatási stratégia, felsőoktatás-politika, jóléti rendszerek, nemzetközi összehasonlítás, OECD államok

A felsőoktatás tömegesedése következtében a legtöbb OECD-országnak szembe kell néznie bizonyos felsőoktatás-politikai dilemmákkal. Egyrésztől, a munkaerő képzettségnövekedésének biztosítása és a társadalmi jólét fenntartása céljából a kormányok megpróbálják a felsőoktatásban való részvételt még inkább növelni, különös tekintettel a tradicionálisan hátrányos helyzetű csoportokra. Másrésztől viszont, a felsőoktatás expanziója mérhetetlen finansziális terheket is ró a kormányokra: egyre nehezebbé válik a tömegek felsőoktatásban való részvételének finanszírozása, a költségek fedezése. A fent említett kihívásokra az OECD-országok számos különböző válasszal éltek, melyek megértésében a jóléti rendszerek fogalma, megjelenési formái kiváló eszköznek bizonyulnak – írja *Hans Pechar* és *Lesley Andres* a *Higher Education Policy* legújabb számában.

Esping-Andersen (1991, 1999) tipológiáját követve a jóléti rendszereknek három fajtája különböztethető meg: a *liberális jóléti rendszerek* (pl. Kanada, Egyesült Államok, Ausztrália, Új-Zéland, Egyesült Királyság); a *konzervatív jóléti rendszerek* (pl. Ausztria, Franciaország, Németország, Hollandia, Olaszország, Svájc, Belgium); és a *szociáldemokrata jóléti rendszerek* (pl. Dánia, Norvégia, Svédország, Finnország). *Pechar* és *Andres* feltetelezése szerint a különböző rendszerek és felsőoktatás-politikájuk között egyértelmű összefüggés van. Hipotézisük tesztelése céljából az OECD 2008-as *Education at a Glance* adatbázisában azt vizsgálták, léteznek-e olyan szisztematikus különbségek az egyes országok felsőoktatás-politikájában, amelyek egyértelműen alátámasztják, hogy a felsőoktatást érintő döntéseket nagyban meghatározza az az adott társadalmi rendszer és társadalompolitika, mely a döntések kontextusát adja. Adott ország felsőoktatás-politikájának indikátoraiként a következő tényezőket vizsgálták: (1) a felsőoktatásban való részvétel és a diplomaszerezés mérőszámai; (2)

felsőoktatási felvételi követelmények; (3) a kormány részvállalása a felsőoktatás finanszírozásában; (4) tandíjak és hallgatói támogatások.

Elemzésük alátámasztotta az összefüggést a jóléti rendszerek típusai és felsőoktatási stratégiák között. A három jóléti rendszer különbözik abban a tekintetben, hogy milyen arányban engedi be a lakosságot a felsőoktatásba, mekkora részt vállal a felsőoktatás finanszírozásában, és mennyiben támogatja a tandíjak kivetését. A *liberális rendszerek* az esélyek egyenlőségének jegyében a felsőoktatás felduzzasztásával óriási lehetőségeket kínálnak azok számára, akik teljesítményük, hozzáállásuk tekintetében megfelelnek a tudástársadalom által támasztott követelményeknek. Azok viszont, akik e feltételeknek nem tesznek eleget, kemény árat fizetnek mindeztért, az ő lehetőségeik minimálisak. A konzervatív rendszerek ezzel szemben jóval több lehetőséget biztosítanak a lemaradóknak. Tényként kezelik ugyanis, hogy a különböző szocioökonomiai státuszú és tanulmányi háttérű egyének különböző tanulási lehetőségekkel rendelkeznek. Ennélfogva minden csoport számára biztosítani kívánják – például a szakképzés kiterjedt rendszerén keresztül – a számukra leginkább megfelelő oktatást. A *szociáldemokrata* rendszerek nem kényszerülnek választani a felsőoktatás és a szakképzés között. A felsőoktatás iránti kereslet és kínálat megfelelő eszközökkel való egyensúlyban tartásával és a kiemelkedően magas állami ráfordítással a felsőoktatásban való részvétel térítésmentes. Azok sem maradnak azonban esélyek nélkül, akik nem tudnak, vagy nem akarnak ezzel a lehetőséggel élni.

A szerzők konklúziójukban megjegyzik: bizonyos fókig minden állam nyitott az új dinamikákra, de a fent vázolt jellemzők keretek köré szorítják a változtatásra irányuló törekvéseket. A felsőoktatás-politikát gyökeresen megváltoztatni kívánó döntéshozóknak számolniuk kell azzal, hogy a jóléti rendszerek típusa és adott állam felsőoktatási stratégiái között szoros összefüggés áll fenn.

Forrás:

Higher-Education Policies and Welfare Regimes: International Comparative Perspectives

<http://www.palgrave-journals.com/hep/journal/v24/n1/full/hep201024a.html>

Linkajánló

A közösségi értékek feltérképezése és tudománypolitika-értékelés

Kulcsszavak: közösségi értékek, kutatásválasztás, kutatásértékelés, tudománypolitika, piaci kudarc, módszertan

<http://www.springerlink.com/content/e8ho352135oh879o/fulltext.pdf>

Elemzési keretrendszer a felsőoktatási kormányzás nemzetközi összehasonlítására

Kulcsszavak: felsőoktatás-politika, egyetemi kormányzás, piacosítás, elemzési keretrendszer, indikátorok

<http://www.springerlink.com/content/q3816too2432216n/fulltext.pdf>

A felsőoktatás nemzetköziesedése: globális trendek, regionális perspektívák

Kulcsszavak: nemzetköziesedés, kereskedelmiesedés, trendek

http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3839/is_201101/ai_n56827258/?tag=content;col1

A nemzetközi diákmobilitás meghatározó tényezői: az Erasmus program empirikus vizsgálata

Kulcsszavak: hallgatók, gravitáció-modell, Erasmus program, nemzetközi hallgatói mobilitás, migráció

<http://www.springerlink.com/content/w43524u11po82x7o/fulltext.pdf>

A felsőoktatás nemzetköziesedésének monitorozása

Kulcsszavak: nemzetköziesedés, stratégiai tervezés, gazdasági válság

https://htmlbprod.bc.edu/pls/htmlb/apex_util.get_blob?s=1059445636383812&a=2290&c=161763427718046728&p=4&k1=114616&k2=&ck=64C689DB013C2F699FBC21D9828E50F1&rt=CR

A magánegyetemek jövője Közép-Európában: változófélben lévő politikai és demográfiai dinamikák

Kulcsszavak: magánegyetemek, demográfiai trendek, állami támogatás, felsőoktatás-politika

http://www.insidehighered.com/blogs/the_world_view/the_future_of_private_higher_education_in_central_europe_changing_political_and_demographic_dynamics

Az átláthatóság, a konzisztencia és az igazságosság megvalósítása az angol felsőoktatási felvételi rendszerben: történt-e előrehaladás Schwartz óta?

Kulcsszavak: felsőoktatási felvételi rendszer, szabályozás, kritériumok, átláthatóság, igazságosság

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2273.2010.00468.x/pdf>

Felmérés a végzett hallgatók karrierútjáról: új eredmények az oktatási és alkalmazotti teljesítmények területén öt évvel az alapkü képzés megszerzése után

Kulcsszavak: felsőoktatás-értékelés, diploma, karrier, elégedettség, minőségtervezés

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2273.2010.00471.x/pdf>

Egyetemi autonómia és tudományos szabadság: történeti kitekintés

Kulcsszavak: intézményi autonómia, tudományos szabadság

https://htmlbprod.bc.edu/pls/htmlb/apex_util.get_blob?s=1231104308019651&a=2290&c=161763427718046728&p=4&k1=114632&k2=&ck=F8012ADB2D7FFB25F8AB204DFDEF320C&rt=CR

A poszt-szovjet területek nyugatiasodása: a bolognai folyamatok kockázatai és előnyei

Kulcsszavak: bolognai folyamat, szabványok, minőségbiztosítás

https://htmlbprod.bc.edu/pls/htmlb/apex_util.get_blob?s=628911337743040&a=2290&c=161763427718046728&p=4&k1=114628&k2=&ck=2F98C3DAFDF1ECFC5BA08067ECE95A01&rt=CR

Rangsorok

Felsőoktatási rangsorok kritikai elemzése

A rangsorok egyik problémája, hogy tévesen a felsőoktatási intézmények rangsorát sugallják, holott a legtöbb esetben csak a jól mérhető kutatási tevékenységeket minősítik, az oktatás színvonalát nem. A szerző ajánlásokat is megfogalmaz a rangsorkészítők számára.

Kulcsszavak: felsőoktatási intézmények, rangsorok, módszertan, teljesítményértékelés, összehasonlítás

Az új félév kezdetével sorra jelentek meg a felsőoktatási rangsorok, amik komoly hatással vannak az országos finanszírozási jellegű, intézményi szintű ill. egyéni továbbtanulási döntésekre. *Philip G. Altbach* az *International Higher Education* folyóiratban megjelent cikke ezen nagy hatású rangsorok összeállításakor használt módszereket és változókat vizsgálja a négy leggyakrabban idézett nemzetközi felsőoktatási intézményi rangsor elemzésével.

A szerző szerint a rangsorképzések egyik alapproblémája, hogy feltételeznek egy abszolút skálát, melyben az első helyezett feltétlenül minden szempontból jobb a másodiknál, a második a harmadiknál és így tovább. Ez azonban koránt sincs így. A rangsorok képzése számos háttérváltozó együttes elemzésével történik, a végső rangsor ezek átlagát veszi alapul. További probléma, hogy az évenkénti rendszerességgel megjelenő rangsorok nyitva hagyják a lehetőséget egy-egy intézmény pozícióváltozásának nyomon követésére. Az így levont következtetések azonban gyakran hibásak. A fejlett társadalmak egyre többet fektetnek a felsőoktatásba és a kutatásba, így elkerülhetetlen, hogy újabb és újabb világszínvonalú egyetem fejlődik ki. A top 100 egyetemi rangsorra azonban mindig maximum 100 egyetem kerülhet fel. Bizonyos egyetemek pozícióvesztése így nem feltétlenül jelent minőségromlást, csupán azt, hogy egyre több színvonalas intézmény verseng a helyekért. Az egyes intézmények nyomon követése továbbá abból a szempontból is problémás, hogy a rangsorok háttérében álló vizsgált változók a módszertan fejlődése miatt folyamatosan változnak, teljes mértékben ellehetetlenítve ezzel az évenkénti összehasonlítást.

Hogy pontosabb képet kapjunk a rangsorok képzéséről és használatuk korlátairól, *Altbach* végigtekinti, milyen háttérváltozók húzódnak meg az egyes rangsorok mögött. Mit vizsgálnak a rangsorok készítői, és mi alapján döntenek úgy, hogy egy intézmény jobb, mint a másik? A felsőoktatási

rangsorok az egyetemek funkciói közül szinte kizárólag a kutatási produktivitásra helyezik a hangsúlyt, mivel az objektíve mérhető. Az egyéb, az intézmények minőségét nagyban meghatározó tényezők, mint például az oktatás, mérési nehézségek miatt csak ritkán kerülnek be a vizsgált változók közé. A négy leggyakrabban idézett rangsor közül kizárólag a *Times Higher Education* rangsora veszi figyelembe a tanítás minőségét (ámbar vitatható változókkal írja le azt), holott ez éppen olyan fontos funkciója az egyetemeknek, mint a kutatás. A további három rangsor kizárólag a kutatási tevékenységet veszi górcső alá, méghozzá a legkülönbözőbb módszerekkel. A *QS World University Rankings* tulajdonképpen azt méri, mit gondol a professzorok egy bizonyos szűk köre az intézmények egy bizonyos szűk köréről. A Shanghaiban készülő *Academic Ranking of World Universities* sokszínűbb változókkal és talán a legpontosabban jellemzi az egyetem kutatási tevékenységét, de csakis a kutatási tevékenységet, míg a *US News & World Report* rangsora évről évre újabb változókat sorakoztat föl, lehetetlenné téve ezzel, hogy az intézmények egyáltalán megbízható adatokat nyújtsanak.

A szerző a rangsorok problémáinak megvilágítása után néhány javaslatot, alternatívát is megfogalmaz az intézmények értékelői számára.

Forrás:

Rankings Season Is Here

https://htmlbprod.bc.edu/pls/htmlb/f?p=2290:4:3593910566638571::NO:RP,4:Po_CONTENT_ID:113975

A felsőoktatási rangsorok hatása az egyetemek finanszírozására

Habár a felsőoktatási rangsorok célja, hogy tájékoztassák a felsőoktatáson kívüli döntéshozókat valamint a továbbtanuló középiskolásokat, a legnagyobb hatást mégis a felsőoktatáson belül, az egyes intézmények szintjén fejtik ki.

Kulcsszavak: egyetemek, rangsorolás, stratégia, forrásfüggőség, szervezetek, intézményelmélet

Michael N. Bostado és Nicholas A. Bowman friss tanulmányukban a felsőoktatási rangsorok intézményi finanszírozásra gyakorolt hatásait vizsgálják. Elemzésük háttérében az a feltételezés áll, hogy a rangsorok mint státuszrendszerek a szervezetek közötti függőség egy

formájaként jelennek meg a kutató egyetemek életében. A rangsorok továbbá részét képezik az intézmények normatív környezetének, befolyásolják azok önértékelését és saját teljesítményértékelő rendszereit; valamint olyan, a környezet részét képező „fenyegetésként” is megjelenhetnek, melyek kognitív és stratégiai válaszokat váltanak ki magából a felsőoktatási intézményből. Mindezt tetézi a forrásfüggőség. *Bostado* és *Bowman* feltételezése szerint ugyanis a rangsorok szignifikáns hatással vannak az állami és alapítványi pénzek egyetemekre való beáramlására, a tandíjak emelkedésére, a beérkező adományok mennyiségére és az adományozók számára.

Hipotéziseik tesztelésére az 1998-ban a *U.S. News & World Report* rangsorán szereplő egyetemek pénzügyi helyzetét vizsgálták az azt követő nyolc évben. Arra a kérdésre keresték a választ, vajon a rangsorban való előrelépés egyet jelent-e a források növekedésével. A beáramló források mennyiségi mutatóit, azaz a szövetségi, állami és helyi bevételeket, az adományokat és a tandíjakat 1998-ban, 2000-ben, 2002-ben és 2006-ban elemezték.

Eredményeik szerint az 1998-as rangsor szignifikáns mértékben jelezte előre a 2006-os pénzügyi mutatókat. A megelőző pénzügyi mutatók, a szakértői értékelések (peer assessment), a fenntartók és az objektív minőségi változások mint változók kontrollálása után az élvonal alatti besorolás negatív irányba befolyásolja a kutatásra és fejlesztésre beáramló támogatások mennyiségét, az adományozók arányát és a más államból érkező diákok tandíját. A felsőoktatási rangsorok hatása 2-4 éven belül ugyanakkor gyengébbnek mutatkozik, mint 8 év távlatában. Összességében véve az eredmények mindhárom hipotézist alátámasztották, de csak részben: a rangsorok hatással vannak az állami és az ipar felől érkező támogatások mennyiségi mutatóira, ugyanakkor nem fejtik ki hatásukat az alapítványoktól érkező támogatásokra. Befolyással vannak a más államból érkező diákok tandíjára, de nem mutatható ki jelentős hatásuk a helyi diákok részvételére és tandíjára. Ami az alma maternek nyújtott adományokat illeti, a rangsorok szignifikáns mértékben hatnak az adományozók arányára, a pénzüsszegek mennyiségére ugyanakkor nincsenek befolyással.

Az elemzés további részében a fenti megállapítások okait veszik számba a szerzők.

Forrás:

College Rankings as an Interorganizational Dependency: Establishing the Foundation for Strategic and Institutional Accounts

<http://www-personal.umich.edu/~bastedo/papers/BastedoBowman>.

ResHE2011.pdf

A tanulás tudományának kezdetei

A hibás rangsorrendszerek keltette versenyhelyzetből kilépve inkább azt kellene feltárni, hogyan tanulnak a diákok, és hogy ennek fényében milyen döntéseket kellene megfontolniuk a felsőoktatás jövőjéről döntő vezetőknek és a felsőoktatásban dolgozó oktatóknak.

Kulcsszavak: tanulás, a tanulás kutatása, tanulásmódszertan, rangsor, teljesítmény, információs technológia

Diana Chapman Walsh eredetileg az *Inside Higher Education* folyóiratban megjelent cikke arra hívja fel a figyelmet, hogy a jelenlegi helyzetben, amikor a könyörtelen **rangsorharc** miatt célszerűtlen kiadások jellemzik a felsőoktatást, valójában nem arról szól az ádáz verseny, amiről kellene. Azaz a vonzó kényelmi juttatások versenye helyett inkább a tanulást **kellene a középpontba állítani**. Kevesebbet kellene költeni arra, hogy a hallgatók számára kényelmessé tegyünk a felsőoktatásban eltöltött időt, és inkább arra kellene pénzt áldozni, hogy egyre kíváncsibbá tegyünk őket. Ehhez pedig meg kell ismerni a tudásról és a tanulásról szóló új elméleteket, és ezekre, valamint a kognitív tudományok újításaira és az információs technológiákra érdemes építeni.

Az új módszerek bevezetésére több okból is szükség van: egyrészt haladni kell a korrallal, azaz a felsőoktatási intézményeknek ki kell használniuk a vívmányait, különben azok ellenük fordulhatnak, és ahogy Clay Christensen fogalmaz, elvehetik a kényerüket. Másrészről pedig, például az információs technológiák (az internet, a közösségi hálózatok, a videómegosztók stb.) felhasználásával szorosabb intellektuális kapocs alakítható ki az oktatók és a hallgatók között, fokozható a tanulás, a kreativitás, vagyis élvezetesebbé, **hatékonyabbá tehető a tanítási/tanulási folyamat**. A szerző cikkében példákkal illusztrálja, hogy ez a folyamat már elkezdődött. Az Amerikai Egyesült Államokban már számos intézmény, szervezet – mint például a Carnegie Foundation, az Association of American Colleges vagy az Indiana University – felismerte, milyen lényeges pozitív hozadéka van annak, ha a tanulási folyamat **multidiszciplináris kutatásának** és a kutatási eredmények alkalmazásának szolgálatába állítjuk az innovatív technológiákat.

Ezért ösztönözni kell az oktatóknak szóló olyan ösztöndíjprogramokat, amelyek segítségével e folyamatot elősegítő kapcsolatrendszereket lehet kiépíteni. A tudomány területén számos olyan újdonság van, amelyeket

előbb tanulmányozni kellene ahhoz, hogy be lehessen vinni a tanterembe. A tanuláshoz pedig segítséget, ösztönzőket kell nyújtani az oktatóknak. Intézményi szinten ez azt jelentené, hogy olyan szándékos tanulási (és nem tanítási) **környezetet kellene kialakítani**, amelyben benne rejlik a fejlődés, amely a tanszékeken kezdődik, és innen halad felfelé. Az eredményeket pedig széles körben megvitatnák: tanszékeken, diákkörökben, a vezetésben. Idővel ezek többek között hatással lehetnének a kinevezéssel kapcsolatos döntésekre, az előléptetések kritériumaira, valamint a források elosztására.

Vagyis a tanulási eredmények problémáját új keretbe kellene foglalni, ami tartalmazná a tanulói teljesítmények mérésének új megközelítését is. A szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy **a hagyományos rangsorrendszerek**, bár óriási befolyással bírnak, **nem megfelelőek a tanulás eredményességének mérésére**. Mint ahogy azt a szakemberek jól tudják, nem az a legfontosabb, hogy megtudjuk, mit tanultak meg a diákok, hanem az, hogyan tanulták azt meg. Ezért a vezetésnek azt kellene ösztönöznie, hogy az oktatók ismerjék meg diákjaik tanulási folyamatát, valamint azt, hogy mire van szükségük ahhoz, hogy sikeresek legyenek egy olyan világban, amely gyorsabban változik, mint gondolnánk és meg tudnánk jósolni.

Forrás:

Toward A Science of Learning

<http://cgi.stanford.edu/~dept-ctl/cgi-bin/tomprof/posting.php?ID=1079>

Minőségi tanítás és tanulás a felsőoktatásban

A felsőoktatás átalakulása következtében a minőségi tanítást és tanulást lehetővé tevő kezdeményezéseknek kulcsfontosságú szerepük van. Az oktatói munka hatékonyságának növelése céljából létrejött egyetemi oktatási központok munkájának értékelése, tapasztalatainak megvitatása hozzájárul a minőségi oktatást segítő szervezetek fejlesztéséhez, munkájának értékeléséhez.

Kulcsszavak: minőségi oktatás, oktatók, tanítás, tanulásszervezés, oktatásfejlesztés

A felsőoktatási intézmények átalakulása, a hallgatói populáció jellemzőinek megváltozása, valamint az információs-kommunikációs technológiák

folyamatos fejlődése miatt a felsőoktatási intézményekben folyó tanulás feltételei is megváltoztak, melynek hatására új kihívásoknak kell megfelelni az oktatóknak mindennapi oktatói tevékenységükben. Számos egyetemen jöttek létre az oktatói hatékonyság növelése érdekében oktatási központok, melyek elsődleges célja annak biztosítása, hogy az oktatók képesek legyenek túllépni a hagyományos tanulásszervezési formákon (pl. előadások), és nyissanak az innovatív megoldások felé. Heather Kanuka a *Higher Education Management and Policy* c. folyóiratban megjelent tanulmánya egy többéves vizsgálat eredményeit mutatja be, melynek keretében azt vizsgálta, hogyan segítik az oktatási központok a hatékony oktatói munkát a minőségi oktatás és tanulás jegyében.

A szerző 8 ország 27 oktatási központjának vezetőjét kérdezte munkájuk alapelveiről és hatékonyságáról. A félig strukturált interjúk négy kérdéskör köré szerveződtek: (1) oktatásfejlesztő programok és kulcsfontosságú kezdeményezések; (2) az oktatási központ helye és működése az egyetem szervezeti felépítésében, (3) kihívások; (4) sikertörténetek és fontosabb tanulságaik.

Az eredmények szerint a hatékony oktatásfejlesztő programok kutatásalapúak, hitelesek, stratégián alapulnak és kellően integrálódnak a szervezetbe. A sikeres fejlesztőprogramok túllépnek a részvételi arányokon és a hallgatói elégedettségmérésen mint a tanítás és tanulás minőségének mutatóin, és mélyebb elemzéseket tesznek lehetővé. Az adatok továbbá arra is rámutatnak, hogy a fejlesztő programok a túlélés-szárnyalás kontinuum mentén léteznek. Előbbi esetében az oktatói gyakorlat és az oktatói munka fejlesztő programjai közötti kapcsolat reaktív, és a hibák kiköszörülésére törekszik, míg utóbbinál a folyamatos fejlődésen és az ösztönzőkön van a hangsúly. A programok akkor szolgálják a fejlődést, ha a vezetés hiteles, elszámoltatható, a szabályzatok és döntések összehangoltak, és a tanítás és tanulás mint érték jelenik meg.

Az eredmények alátámasztják az OECD-IMHE (Programme on Institutional Management in Higher Education) Phase I vizsgálatának minőségi oktatással kapcsolatos eredményeit is, melynek értelmében a minőségi oktatás fogalma nagyon komplex és számos értelmezést tesz lehetővé. Az intézmények minőségi oktatás érdekében tett lépései általában az aktuális szükségleteken és problémákon alapulnak, és az alulról szerveződő kezdeményezések általában nagyban hozzájárulnak ezek sikerességéhez. A központoknak tudatában kell lenniük, hogy egy intézmény és annak dolgozói elköteleződését a minőségi oktatás iránt elsősorban az egyetem légköre alakítja, így a minőségi oktatás érdekében az egyetem vezetésének is fel kell lépnie.

A tanulmány végül néhány javaslatot is megfogalmaz, támogatandó a sikeres és hatékony oktatásfejlesztési munkát.

Forrás:

Characteristics of effective and sustainable teaching development programmes for quality teaching in higher education

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?hid=17&sid=0381731c-c640-4d2f-b50d-29f6d6d5c7f9%40sessionmgr11&vid=3>

Miért jó, ha az egyetem és a társadalom együttműködik?

A jelenlegi felsőoktatási rendszerben nincs hagyománya az egyetem és a közösség, azaz a társadalom együttműködésének. Ha az egyetem felismerné e kölcsönös folyamat jelentőségét, az pozitív hatással lenne az intézmény működésére, az oktatók szakmai fejlődésére és teljesítményére, és a társadalom egészére.

Kulcsszavak: felsőoktatás, stratégia, szakmai fejlődés, teljesítmény, társadalom, együttműködés, kölcsönösség, egyetemen kívüli tevékenységek

A felsőoktatási intézményekkel szemben egyre inkább elvárás, hogy hozzájáruljanak a társadalmi, technikai fejlődéshez és a társadalom jólétéhez. Ez a munka pedig megköveteli az oktatóktól, hogy bekapcsolódjanak az intézményükön kívüli csoportok, szervezetek munkájába. Mivel azonban az ilyen tevékenységet az egyetemek nem igazán ismerik el, a tevékenységre fordított idő akadályozhatja az oktatókat abban, hogy teljesítsék az előléptetéshez, a kinevezéshez szükséges követelményeket. Crystal G. Lunsford és Hilda Nyougo Omae cikke arra hívja fel a figyelmet, hogy szükség van a kölcsönös együttműködésre a felsőoktatás és a társadalom között. Az egyetem és a közösség közötti kapcsolat hagyományosan azt jelenti, hogy az egyetem mint szakértő felette áll a közösség tudásának, mintegy „kiokítja” a közösséget. Azaz a folyamat egyoldalú, a közösségnek nincs lehetősége a közlésre, csak mint befogadó vesz részt a folyamatban. Erre példa, amikor egy fizikus előadást tart a nyilvánosság számára a fizikáról. Azonban a Michigani Egyetem több más intézménnyel együtt felismerte, hogy szükség van egy olyan modellre, amelyben a közösség szükségletei, tapasztalatai és tudása áll az egyetemi munka középpontjában. Azaz itt szó szerint együttműködésről van szó, amely során a közösségnek kulcsfontosságú szerepe van a közös tudás létrehozásában, és ez mind a közösség, mind az egyetem javát szolgálja. Itt tehát nem egy szolgáltatásról beszélünk, mivel a tevékenység nem valósulhat meg a közösség közreműködése nélkül, vagyis a közösség nem célcsoport többé.

A cikk a Michigani Egyetem gyakorlatán keresztül vizsgálja, hogy az oktatók miként egyeztetik össze tudományos, valamint egyetemen kívüli közösségekkel kapcsolatos tevékenységeiket, és hogy ennek milyen hatása van teljesítményükre. A kutatók logisztikus regresszió segítségével elemzik az egyetemi felmérés során felvett adatokat. Az eredmények azt mutatják, hogy az egyetemi vezetés, a tudományos fokozat, a tudományterület és a demográfiai változók befolyásolják leginkább, mennyire hajlandóak az oktatók ilyen kölcsönösségen alapuló egyetemen kívüli tevékenységekben szerepet vállalni. Ezen kívül az is megállapítható, hogy az ilyen tevékenységet folytató oktatók sokkal kevesebb időt fordítanak erre, mint a kutatásra és az oktatásra. A nemzetiség és a nem a legfontosabb demográfiai változók. A nők és a kisebbségekhez tartozó oktatók elkötelezettebbek az ilyen munka iránt, de az egyetemi hierarchiában elfoglalt hely és a tudományterület szintén befolyásolják a hajlandóságot. Az oktatás, a társadalomtudomány és az orvostudomány területén dolgozó oktatók sokkal inkább kiveszik a részüket a munkából, mint a természettudományok területén dolgozók. Az alacsonyabb fokozattal vagy beosztással rendelkező oktatók nagyobb valószínűséggel vesznek részt ilyen programokban. Az egyetemen kívüli közösségekkel folytatott együttműködés jó hatással van az oktatók szakmai fejlődésére, emellett az intézmény célját, küldetését is segíti, így stratégiai szempontból is fontos, és mindez hozzájárul a társadalmi fejlődéshez.

Az Amerikai Egyesült Államokban jelentős kezdeményezéseket láthatunk, amelyek ezt a fajta kölcsönös együttműködést szorgalmazzák az egyetem és a közösség között (lásd *Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching; The Higher Learning Commission of the North Central Association of Colleges and Schools*). Azonban az egyetemek működési gyakorlata lassan adaptálódik a változásokhoz. A belső mechanizmusok gyakran megakadályozzák az oktatók bevonódását. Például az előléptetési, kinevezési eljárások nem ismerik el az olyan tevékenységeket, amelyeknek nincs pozitív hatása a klasszikus értelemben vett teljesítményre, azaz az oktató nem publikál, a tevékenység nem hoz bevételt az intézmény számára. A szerzők ezért a vezetéshez, az oktatókhoz és a kutatókhoz szólnak. Céljuk, hogy felhívják a vezetés figyelmét arra, hogy változtatni kellene az intézmények hozzáállásán, és el kellene ismerni, jutalmazni kellene az ilyen tevékenységeket. Az oktatóknak azt kell megérteniük, hogy az együttműködés az egyetemen kívüli közösségekkel hozzájárul szakmai fejlődésükhöz. A kutatók számára pedig azt üzenik a szerzők, hogy ez az egyelőre kevésbé kutatott téma érdekes kutatási terület lehet.

Forrás:

An Examination of the Factors that Shape the Engagement of Faculty Members and Academic Staff

<http://www.springerlink.com/content/a140676p21122543/fulltext.pdf>

Akademizáció a felsőoktatási intézményekben

A felsőoktatási intézmények elszakadása a gyakorlattól, azaz az akademizáció nem egy univerzális és megváltoztathatatlan folyamat eredményeként, sokkal inkább egy történetileg meghatározott feltételrendszer fennállása mellett megy végbe. E feltételek elemzése hasznos információval szolgálhat az akademizáció megakadályozásában.

Kulcsszavak: egyetemszervezés, akadémiai sodródás, akademizáció, mezőgazdaság-tudományok, mérnöktudományok, felsőoktatás

Az akademizáció kifejezés arra a folyamatra utal, melynek eredményeként a hasznosnak szánt tudás folyamatosan elveszíti kapcsolatát a gyakorlattal, és egyre szorosabb kapcsolatot alakít ki a tudomány, az elmélet világával. Az akademizáció a mezőgazdasági, a mérnöki tudományok és az orvostudomány területén a 19. és 20. században számos országban erőteljesen megjelent, és a korábban gyakorlati tudományok elméletivé válását eredményezte. *Jonathan Harwoodnak* a *Minervában* megjelent tanulmánya azokat a folyamatokat vizsgálja, melyek eredményeként az akademizáció egy-egy intézményben végbement. Nézőpontja szerint ez nem univerzális jelenség, sokkal inkább egy történetileg meghatározott folyamat, mely bizonyos feltételek fennállása mellett megy végbe.

Harwood tanulmányában a német mezőgazdaság-tudományi felsőoktatási intézmények akademizációjának történeti elemzésén keresztül állítja fel az akademizáció modelljét. E modell azokat a tényezőket foglalja magába, amelyek fennállása esetén nagyobb valószínűséggel akademizálódik egy adott intézmény. A szélesebb körben is alkalmazható modell leírja azokat a dinamikákat, amelyek hatására egy intézmény a kezdeti gyakorlatias orientáltsága ellenére egyre inkább elméletorientálttá válik. Alapelemei között szerepelnek földrajzi tényezők, a felsőoktatás-irányítás jellemzői, valamint az alap- és a gyakorlati tudományok egymáshoz való viszonya. A nagyobb városokban található egészségügyi, orvosi felsőoktatási intézmények például nagyobb valószínűséggel kerülnek kapcsolatba a gyakorlattal, mint a kisvárosi vagy vidéki területek intézményei, így az akademizáció

az előbbi intézményekben kisebb valószínűséggel megy végbe. Azokban az intézményekben továbbá, ahol az egyetemi tanácsban több szakember ül, szintén hangsúlyosabb marad a gyakorlatorientáltság, ez pedig a felsőoktatás-irányítás megfelelő eszközeivel könnyen manipulálható. Végül, ami az alap- és gyakorlati tudományok egymáshoz való viszonyát illeti, alapvető jelentőségű az akademizáció szempontjából, hogy milyen szerepet kapnak adott intézményen vagy felsőoktatási rendszeren belül a gyakorlatorientált, például műszaki tudományok, és hogyan jelenik meg mindez az intézményi struktúrákban.

A szerző állítása szerint az említett folyamatok és jelenségek megértése alapvető fontosságú egyrészt a jelen helyzet megértése, másrészt a tudásprodukció hosszabb távú, történeti jelentőségű elemzése szempontjából. Az utolsó fejezetben a tanulmány a mai gyakorlat számára fogalmaz meg ajánlásokat.

Forrás:

Understanding Academic Drift: On the Institutional Dynamics of Higher Technical and Professional Education

<http://www.springerlink.com/content/k73546n61q26177h/fulltext.pdf>

Linkajánló

Az egyetemi gyakorlatok átalakulása: egyetemi szerepek „leválása” és a „fél-tanárok” felemelkedése

Kulcsszavak: humán erőforrás, munkamegosztás, specializáció, tanár-diák kapcsolat, lemorzsolódás

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2273.2010.00467.x/pdf>

Tudományos szabadság kontra osztályozás

Kulcsszavak: hallgatói teljesítmény, tudományos szabadság, egyetemi értékelés, egyetemi tanárok, egyetemi adminisztráció, szabványok

<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2273.2010.00465.x/pdf>

Munkahelyi elégedettség az egyetemi dolgozók körében: egyéni munka és intézményi tényezők

Kulcsszavak: oktatás, tanárok, munkahelyi elégedettség, ösztönzők

<http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=ba64197d-dec3-4610-a1bf-c3e123cc4689%40sessionmgr4&vid=4&hid=25>

Együttműködés-központú felsőoktatás-szervezés: útmutató intézményvezetők számára

Kulcsszavak: együttműködés, egyetemi vezetés, hallgatói teljesítmény, tanulói közösségek

<http://cgi.stanford.edu/~dept-ctl/cgi-bin/tomprof/posting.php?ID=1061>

Munkavégzés a hagyományos és a profit-orientált intézményekben

Kulcsszavak: oktatás, tudományos szabadság, tudásátadás, profitmaximalizálás

<http://cgi.stanford.edu/~dept-ctl/cgi-bin/tomprof/posting.php?ID=1051>

Azt is megtanítjuk, mit kell keresni?

Kulcsszavak: oktatási módszerek, problémamegoldás

<http://cgi.stanford.edu/~dept-ctl/cgi-bin/tomprof/posting.php?ID=1075>

Kanadai egyetemek nemzetköziesedése: a hallgatók értékelik?

Kulcsszavak: nemzetköziesedés, hallgatói mobilitás, értékelés

<http://higheredstrategy.com/publications/2011/HESAInsightBrief2.pdf>

Kutatás

A tudományos kutatások piacának átalakulása

A tudományos kutatások piacának átalakulásában nem csupán egyetlen irányvonal figyelhető meg. A különböző piacok – tudományos, vállalati, döntéshozói, szakmai és tágabb társadalmi – szerepe tudományterületenként merőben eltérő lehet.

Kulcsszavak: egyetemi kapitalizmus, egyetemi kutatás, kereskedelmiesítés, tudományági eltérések

Az egyetemi kapitalizmus megjelenése és a felsőoktatási kutatások átalakulása következtében kialakult az az általánosan elfogadott nézet, hogy a tudásintenzív gazdaság megjelenésével a tudományos kutatások egy új, piaci alapú tudásprodukció irányába mozdultak el. Ez az állítás azonban fogalmilag meglehetősen tisztázatlan és empirikusan kevéssé alátámasztott. Hogy tudományosan is megvizsgálják a feltételezést, *Oili-Helena Ylijoki, Anu Lyytinen és Liisa Marttila* a *Higher Education* legújabb számában megjelent tanulmányukban finn egyetemek tanszék- és kutatócsoport-vezetőit kérdezték a kutatási témák kiválasztásáról, finanszírozásáról, együttműködő partnereikről, publikációs fórumaikról és célközönségükről. Az említett változók elemzésével a következő kérdésekre keresik a választ:

- Mennyiben támasztható alá empirikusan a tudományos kutatások piacának átalakulása? Vajon valóban megfigyelhető-e a növekedés a piacorientált kutatások számában?
- Milyen különbségek lelhetők fel a piacokat illetően az egyes tudományágak szerint?

Eredményeik nem támasztották alá egyértelműen az átalakulással kapcsolatos feltételezéseket. Ahelyett, hogy egyetlen általános trend lenne kialakulóban a felsőoktatási kutatások piacát illetően, ti. hogy a kutatások a vállalati szféra felvevőpiaca felé orientálódnak, a tudományos kutatások öt jól elkülöníthető piaca különböztethető meg.

A *tudományos piac* továbbra is minden tudományág számára nyitva áll, és központi szerepet tölt be azok kutatásaiban. Az interjúk alapján elmondható, hogy a tudományos piac kiindulópontját jelenti más kutatásoknak és a személyes érdeklődésnek. Bár úgy tűnik, minden tudományterület

számára fontos, mégis kiemelt szerepet tölt be a természettudományokban, ahol is a témaválasztás, a finanszírozás, a partnerek, a publikációs lehetőségek és a közönség is erőteljesen köthető a nemzetközi tudományos közösséghez.

A *vállalati piac* elsősorban piaci irányultságú kutatásokat tesz lehetővé. A referenciacsoportok ebben az esetben cégek, amelyek finanszíroznak egy-egy adott témájú kutatást. Ilyenkor a témaválasztásra erőteljes hatással van a finanszírozó vállalat, és azok a vállalatok, amelyekkel a kutatók együttműködnek és megosztják eredményeiket. A legfőbb cél, hogy olyan tudás jöjjön létre, amely előnyhöz juttatja a vállalatot, tehát a gazdasági relevancia elsődleges. Az így elért tudományos eredményeket így gyakran titokban tartják, mivel a vállalat nem kíván osztozkodni a konkurenciával. Ez a piac leginkább a műszaki tudományok irányába nyitott.

A tudományos kutatások harmadik piaca a *döntéshozói piac*. Ez esetben a referenciacsoportok valamely döntéshozó szervek, például minisztériumok, regionális vagy helyi önkormányzatok. Olyan jellegű kutatásokat várnak, amelyek a döntéshozás, a tervezés és kivitelezés, valamint valamely döntés értékelése szempontjából relevánsak. Az eredmények publikusak, de a tanulmányok minősége nem feltétlenül éri el a hagyományos, bírálati rendszerű folyóiratokban megjelentekét. Leginkább a társadalomtudományokban meghatározó ez a piac.

A *szakmai piac* azon területek számára nyitott, amelyek szoros kapcsolatban állnak valamely szakmával. Ide tartozik például az orvostudomány, a neveléstudomány vagy a jogtudomány. A kutatások legfőbb célja a szakma gyakorlatának fejlesztése az új tudás, az új eszközök és módszerek létrehozásával.

A közösségi piac (*public market*) esetében a referenciacsoport és célközönség az átlagos ember és állampolgár. A kutatások célja, hogy olyan tudást hozzanak létre, amely hozzájárul az emberek jóllétéhez, tudásához. A legértékesebb publikációk e területen a tudománynépszerűsítő írások és előadások, valamint a nyilvános viták. Mint piac, az összes közül ez a leggyengébb és legsérülékenyebb, hiszen nincs egy állandó pénzügyi bázisa. Ennek ellenére minden tudományterületen megjelenik.

Forrás:

Different research markets: a disciplinary perspective

<http://www.springerlink.com/content/xg221508g2250062/fulltext.pdf>

Linkajánló:

A technológia kereskedelmiesedésének hatásai a felsőoktatási kutatások elvégzésére

Kulcsszavak: kutatás, innováció, technológiatranszfer, kereskedelmiesítés, szabadalmaztatás

<http://www.springerlink.com/content/kho516o18o4ov78g/fulltext.pdf>

Finanszírozás

A tandíjak és a hallgatói támogatások rendszere a világban – áttekintés a 2010-es évről

Az elemzés a 2010. év gazdasági, társadalmi és politikai változóinak tükrében vizsgálja meg 40 ország felsőoktatási rendszerének tandíj- és hallgatói támogatói rendszerét, hogy globális helyzetképet adjon a felsőoktatás finanszírozásának jelenéről, és ez alapján következtetéseket fogalmazzon meg annak jövőjéről.

Kulcsszavak: gazdaság, társadalom, politika, finanszírozás, tandíjrendszer, hallgatói támogatások; trendek

A felsőoktatási rendszereket befolyásoló változások üteme egyre gyorsabb. A felsőoktatásban részt vevő **hallgatók számának folyamatos növekedése**, a **demográfiai változások**, a **gazdasági válság** mind-mind megkövetelik az intézményektől, hogy a diákokra rótt tandíjterheket növeljék, mivel egyre kevésbé támaszkodhatnak a kormányok által juttatott normatívára. A *Higher Education Strategy Associates Tuition Fees and Student Financial Assistance: 2010 Global Year in Review* című elemzése bemutatja, milyen kihívásokkal kellett megküzdeniük a világ felsőoktatási intézményeinek a **finanszírozhatóság** szempontjából 2010-ben. Ehhez 40 ország rendszerét elemzi. Az első fejezet kontextusba helyezi a felsőoktatást, azaz bemutatja a legfontosabb gazdasági, társadalmi és politikai tényezőket. A második fejezet az egyes országokban alkalmazott tandíjakat és a hallgatói támogatások rendszerét vizsgálja, és felvázolja a legfontosabb különbségeket. Végül a harmadik fejezet összefoglalja a legjelentősebb stratégiai változásokat a felsőoktatásban. A tanulmány mellékletében a vizsgált országok részletes országjelentéseit olvashatjuk.

A felsőoktatás gazdasági, politikai és szociális kontextusa 2010-ben

A 2010-es évre világszerte rányomta bélyegét a gazdasági válság. A **támogatások mérséklése** minden országban érzékelhető volt, de különösen a válságtól leginkább sújtott országokban, így az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Európa számos országában és Japánban. Ugyanakkor Kelet- és Dél-Ázsiában, valamint Latin-Amerikában nem voltak jelentősek

a megszorítások, míg Ausztráliában, Németországban és Franciaországban a kormányok növelték a támogatások mértékét. Azonban még azokban az országokban is, ahol a kormányok nem mérsékeltek a felsőoktatásra szánt összeget, egyre fontosabb szerepet kapott a **magántőke**, azaz a hallgatók által fizetett tandíjak, az adományok, valamint az olyan bevételt hozó tevékenységek, mint például az intézmények, termek bérbeadása. Mindemellett a hallgatói támogatások rendszerében is változásokat figyelhattunk meg. Ezek a változások a kormányok által kivont tőke negatív hatásait voltak hivatottak csökkenteni.

A demográfiai változások szintén befolyásolják a felsőoktatást. Azokban az országokban, ahol csökken a hallgatók létszáma a felsőoktatásban, ilyen például Japán és Dél-Korea, a kormányok és az intézmények olyan új lehetőségeket keresnek, amelyek segítségével új rétegeket és külföldi diákokat is bevonhatnak az oktatásba. Más országokban, például Brazíliában, Kínában, Indiában és a legtöbb fejlődő országban, ahol gyors népességnövekedés tapasztalható, az a fő probléma, hogy a korlátozott kormányzati forrásokból nem tudják kigazdálkodni minden, a felsőoktatásra érdemes diák felvételét. Ezekben az országokban egyre nagyobb erőfeszítéseket tesznek azért, hogy a korábban marginalizálódott diákcsoportokat is be tudják vonni az oktatásba.

A politikai változók közül az **autonómia** és az **elszámoltathatóság** továbbra is hangsúlyos kérdés maradt 2010-ben, különösen Európában és Dél-Ázsiában. Az egyetemek továbbra is nagyobb intézményi autonómiát szeretnének, különösen pénzügyi kérdésekben, míg a kormányok az elszámoltathatóságon keresztül próbálják meg szabályozni az intézmények autonómia-törekvéseit.

Összességében elmondható, hogy az OECD-országokban elérte a csúcspontot a felsőoktatásban részt vevő hallgatók létszáma. A kormányok előreláthatóan tovább fogják csökkenteni a felsőoktatásnak juttatott támogatásokat, így még nagyobb lesz a nyomás az intézményeken, hogy a hallgatóktól szerezzenek meg a rendszer működtetéséhez szükséges bevételek egy részét. Tehát a **tandíjak növekedni fognak**, és csak remélni lehet, hogy a hallgatóknak nyújtott támogatások rendszere lépést tud majd tartani ezzel az ütemmel.

A tandíjak és a hallgatói támogatások rendszere világszerte

A **tandíjrendszereket** 3 fő kategóriára oszthatjuk:

- mindenkinek tandíjat kell fizetnie (lehet részletekben vagy egy összegben);
- senkinek nem kell tandíjat fizetnie;
- egyeseknek fizetnie kell, másoknak nem (kettős rendszer).

Az egyes kategóriák mögött meghúzódó elképzelés abból indul ki, hogy egy-egy országban szánnak-e pénzügyi felelősséget a szülőknek. Az is változó, hogy az egyes országokban az intézmények maguk határozhatják-e meg a tandíj összegét vagy sem.

A kormányok által jutatott támogatások általában a nehéz anyagi helyzetű diákokra koncentrálnak. Néha azonban arra használják a támogatásokat, hogy kisebbségi csoportokhoz tartozó hallgatókat juttassanak be a felsőoktatásba, vagy hogy bizonyos tudományterületek hallgatását ösztönözzék. Néhány országban a támogatást nem a rászorulóknak adják, hanem tanulmányi eredményeik alapján érdemlik ki a hallgatók. A kormányok által adott **támogatások** 3 fő csoportja a következő:

- **ösztöndíj**
- **kölcsön**
- **indirekt támogatás** családi engedmények vagy adójóváírás formájában.

Tandíj- és hallgatói támogatási rendszerek – trendek

A vizsgált 40 országból 32-ben szednek tandíjat. Ezek közül 23-ban (65%) a tandíj összege nem változott 2010-ben, 9-ben (35%) pedig emelkedett. Egyik országban sem csökkentek a tandíjak. A vizsgált országok fele nem változtatott a hallgatói támogatások mértékén, 35% növelte a támogatásokat, 4 ország pedig csökkentette azokat. Vagyis a gazdasági válság ellenére a helyzet gyakorlatilag **változatlan** maradt a tandíjak és a támogatások tekintetében. Azonban azokban az országokban, ahol változások történtek, a változások következtében **növelték a hallgatókra rótt terheket**. A becslések szerint ez a trend erősödni fog a jövőben. A jövő dönti el, hogy azok az országok, ahol tovább emelik a terheket, követendő például fognak-e szolgálni.

Forrás:

Tuition Fees and Student Financial Assistance 2010 Global

http://www.higheredstrategy.com/publications/2011/Year_in_Review_2010.pdf

Hogyan kezelhető a „költségbetegség” a felsőoktatásban?

A gazdasági világválság hatására az USA felsőoktatási rendszerén elhatalmasodott a „költségbetegség”. A szerző egy konkrét projekt tükrében azt vizsgálja, hogy új mutatók bevezetésével miként lehet hatékonyabban elemezni a költségeket, csökkentve ezzel az egyes intézmények kiadásait (a minőség visszaesése nélkül).

Kulcsszavak: gazdasági világválság, finanszírozás, stratégia, bevételek, kiadások, tandíj, mérőszámok, teljesítmény

A költségbetegség fogalmát William Baumol és William Bowen közgazdászok alkották meg 1966-ban a nonprofit rendszerek leírására. A terminus a felsőoktatásra vetítve azt jelenti, hogy amíg vannak bevételek, a költségek feltartóztathatatlanul növekednek. Ezt az elméletet továbbszöve, Charles Miller, a 2006. évi Spellings Commission on the Future of Higher Education elnöke egyenesen azt állítja, hogy a felsőoktatás finanszírozási rendszere nem működik. Nincs átláthatóság az árképzést illetően, nincsenek megfelelő ösztönzők, amelyek arra sarkallnák az intézményeket, hogy jutalmazzák az innovációt és a termelékenységet. Mindezek függvényében az elemzők számára az a legfontosabb kérdés, hogy a költségbetegség vajon gyógyíthatatlan betegség-e, és ha teljesen nem gyógyítható, csak a tünetek enyhíthetőek, akkor hogyan lehet mérsékelni a költségnövekedés okait. Fontos hangsúlyozni, hogy a szakpolitika és az intézmények forráskezelési stratégiái kölcsönösen befolyásolják egymást, vagyis a probléma megoldásához mindkét oldalra szükség van.

A költségbetegség tüneteit súlyosbította a 2008-2010. évi gazdasági válság, ami példátlan pénzügyi káoszt okozott az Amerikai Egyesült Államok felsőoktatási rendszerében. A képzések számát csökkentették, az oktatókat és az alkalmazottakat szabadságra küldték, megnövelték a hallgatói csoportlétszámokat, megemelték a tandíjakat. Sőt mi több, a korábbi válságokkal ellentétben, amikor az állami forráselvonás elsősorban csak az állami intézményeket sújtotta, most a leggazdagabb magánintézményeket is érzékenyen érintették a változások (lásd Harvard, Stanford, Yale). A jelenlegi válság hatására a szakemberek szerint a felsőoktatásban olyan mértéket öltött a költségbetegség, hogy a helyzet tarthatatlan. Áthidalhatatlan szakadék tátong a bevételek és a kiadások között, miközben egyre nagyobb szükség van arra, hogy mind többen és többen vegyenek részt a felsőoktatásban. Korábban az intézmények biztosak lehettek abban, hogy a támogatások csökkenése csak átmeneti jelenség, és egy-két éven belül visszatérnek a nyugodt idők. A mai helyzetben azonban még a legoptimistább számítások szerint is elmúlt az a korszak, amikor a felsőoktatás az infláció mértékénél 2-3%-kal nagyobb mértékű támogatásnövelésre számíthat. E helyett az intézményeknek azt kell kitalálniuk, hogyan gazdálkodhatnak a rendelkezésükre álló forrásokkal úgy, hogy közben teljesíteni tudják költetésüket. Természetesen a járható út az lenne, ha a felsőoktatási intézmények gyógymódot találnának költségbetegségekre.

Az Egyesült Államokban azt láthatjuk, hogy a bevételek nem nőnek olyan gyorsan, mint ahogy azt a képzésben való részvételi hajlandóság növekedése igényelné. A 2008-2010. évi gazdasági világválság hatására mind az intézményeknek, mind pedig a szakpolitika alakítóinak változtatniuk kell a felsőoktatás finanszírozásán, új módokat kell találniuk arra, hogy az elérhető forrásokból tudjanak gazdálkodni. Ehhez növelni kell a költséghatékonyságot, és felül kell vizsgálni a kiadások és az eredmények közötti kapcsolatot.

Ezért jött létre a Delta projekt, amelynek célkitűzése, hogy részletes információkat szerezzen az amerikai felsőoktatási rendszer kiadásairól, valamint arról, hogy a kiadások milyen kapcsolatban vannak az oktatáshoz való hozzáféréssel és a teljesítménnyel. A Delta elképzelése szerint a kiadások mérsékelhetők anélkül, hogy ez az oktatáshoz való hozzáférés és a minőség rovására menne. Ezt pedig a rendelkezésre álló adatok hatékonyabb felhasználása révén lehet elérni. Vagyis az adatokat a stratégiai döntések szolgálatába kell állítani.

A Delta egészen 1987-re visszamenőleg elemezte a bevételi és kiadási oldalt, és létrehozott egy adatbázist, amely segítségével átláthatóvá és értelmezhetővé válnak a pénzügyi folyamatok. A Delta a bevételek és a kiadások 6 fő kategóriáját határozta meg. A kategóriák a költségvetési politika köré szerveződnek, és a döntéshozók segítségére lehetnek. A 6 kategória a következő:

- Bevételek fő forrás szerinti bontásban FTE-nként (full time equivalent – teljesidő-egyenérték), az inflációt is figyelembe véve. Ez a mutató arra a kérdésre ad választ, honnan jön a pénz, és a pénz mekkora része érhető el korlátlan felhasználási céllal, illetve mekkora részét kell a kötelező feladatokra fordítani. A trend az, hogy a tandíj egyre nagyobb hányadát teszi ki a bevételeknek, és ehhez alacsonyabb állami és helyi ráfordítás társul. A legtöbb intézmény számára nem érhetőek el a bevételnövelő források, úgy mint szponzorált kutatás vagy kiegészítő szolgáltatások, így nem tudják támogatni az intézmény fő funkciójának ellátását és a tanszéki kutatómunkát. Tehát a bevételek privatizációja nem volt jó hatással az intézmények funkcióellátására.
- Kiadások fő forrás szerinti bontásban FTE-nként (full time equivalent – teljesidő-egyenérték), az inflációt is figyelembe véve. Ezen belül a Delta 3 kategóriát vizsgált: oktatási célú kiadások, oktatási célú és általános kiadások, a működés teljes költsége.

Ha megnézzük az első kategória kiadásait, elmondhatjuk, hogy a közvetlenül az oktatásra szánt költségek csökkentek, míg az intézmény működését támogató költségek nőttek.

- A kiadások és a tandíj emelkedése közötti kapcsolat. Ez a mérőszám azt mutatja, hogy a magánszektorban a tandíjemelkedés 95%-a a kiadások átcsoportosításának tulajdonítható, és nem a kiadások emelkedésének.
- A költségek, az ár és a támogatások alakulása adott időintervallumon belül. Ez a mérőszám egy diák tanításának átlagos költségét mutatja, valamint azt, hogy mennyiben fedezi ezt a költséget a diákok által fizetett tandíj, és mennyiben az államtól kapott támogatás. A felsőoktatásban a diákok által fizetett tandíjból többet fordítottak a diákok oktatására, mivel az állami támogatás csökkent.
- A diploma árának és a diplomát szerzők számának kapcsolata, vagyis a termelékenység mérőszáma. Az adatok alapján az MA képzést nyújtó intézmények a legköltséghatékonyabbak az USA-ban.
- Az oktatás általános és kapcsolódó költségeinek és az egyes karokra bejutott hallgatók számának kapcsolata. Ez a mérőszám a legfontosabb a döntéshozók számára, hiszen olyan kérdéseket boncolgat, mint az egyenlőség a különböző intézmények támogatásában.

Mint láthatjuk, a Delta projekt a kiadások és a teljesítmény közötti kapcsolatot is vizsgálja. Egyre nagyobb igény van annak feltárására, milyen kapcsolat van a kiadások és az intézmények teljesítménye között. Ehhez pénzügyi adatokra van szükség az intézményi oldalról épp úgy, mint a kormányzati oldalról. Ezen adatok segítségével olyan mérőszámok dolgozhatók ki, amelyek értékes információkkal szolgálhatnak mind az intézmények, mind pedig a döntéshozók körében. A Delta projekt legfontosabb tanulsága, hogy bár a felsőoktatás költségbetegsége, úgy tűnik, gyógyíthatatlan, a tünetek mérsékelhetőek. Ehhez azonban hatékony igazgatásra és felsőoktatási stratégiára van szükség, ami pénzügyi adatok és mérőszámok nélkül nem valósítható meg.

Forrás:

Improving Data to Tackle the Higher Education “Cost Disease”
http://www1.scup.org/PHE/FMPro?-db=PubItems.fp5&-lay=ART&-format=read_full.htm&-error=error.htm&ID_pub=PUB-wMMLMPFxJuDVbGQxog&t_Pub_PgNum=25&-SortField=t_Pub_PgNum&-Find

Linkajánló:

Ha és amennyiben a pénz számít: az oktatási kiadások, a hallgatói elkötelezettség és a tanulmányi eredmények közti összefüggések

Kulcsszavak: finanszírozás, hallgatói elkötelezettség, tanulmányi eredmények, hierarchikus modellek

<http://www.springerlink.com/content/k525r83351p722g4/fulltext.pdf>

Pénzügyi tervezés: stratégiák és tanulságok

Kulcsszavak: pénzügyi tervezés, stratégiai tervezés, környezeti tényezők, szervezeti modellek, diverzifikáció

http://www1.scup.org/PHE/FMPro?-db=PubItems.fp5&-lay=ART&-format=read_full.htm&-error=error.htm&ID_pub=PUB-E7PDHCMsIzBBH6W7CF&t_Pub_PgNum=5&-SortField=t_Pub_PgNum&-Find

A felsőoktatás költségeinek megértése

Kulcsszavak: finanszírozás, tandíj, támogatás, kutatás, oktatás, elemzés

http://www1.scup.org/PHE/FMPro?-db=PubItems.fp5&-lay=ART&-format=read_full.htm&-error=error.htm&ID_pub=PUB-iHwFIYmZyB4oghD3Gv&t_Pub_PgNum=15&-SortField=t_Pub_PgNum&-Find

Impresszum

A Felsőoktatás-stratégiai hírlevelet az INFINIT Intelligence Bt. készíti a DEAK Kooperációs Kutatási Zártkörűen Működő Non-profit Részvénytársaság megbízásából.

A hírlevéllel kapcsolatos bármilyen kérdésével, észrevételével, kérdésével forduljon bizalommal munkatársunkhoz a kincsei.attila@infinite-intelligence.hu e-mail címen.

Főszerkesztő: Kincsei Attila

Rovatszerkesztők: Szenczi Beáta, Varga Andrea

Olvasószerkesztő: Szeli Katalin

Tördelőszerkesztő: Rab Árpád

Ajánló

Felsőoktatás-stratégia és -politika

Értékelési keretrendszer a tanszékvezetői munkavégzés hatékonyságának mérésére

Hogyan építhető be a minőségbiztosítás a tanszékvezetők munkakörébe? Hogyan biztosítható, hogy a tanszékvezetői pozíció, amely jelenleg az egyik legfontosabb és mégis a legkevésbé megbecsült vezetői pozíció, megkapja az őt megillető elismertséget az egyetemi vezetésben? Ezekre a kérdésekre keresi a választ Chad London.

Minőségbiztosítás a finn egyetemeken: közvetlen és közvetett eredmények ill. szervezeti feltételek

A cikk a megfelelően kiépített minőségbiztosítási rendszer fontosságára hívja fel a figyelmet egy olyan kutatáson keresztül, amelyet finn egyetemek bevonásával végeztek. A kvalitatív módszerrel végzett vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy leginkább a nem hierarchikus rendszerek esetében lehet hatékony a minőségbiztosítás.

A gyakorlat- és értékelésközpontú stratégiai tervezés új modellje

A tanulmányban bemutatott stratégiai tervezés modell lényege, hogy a stratégiai tervet az intézmény egészét átható tervként kezeli. A stratégiai tervezés összekapcsolása a kivitelezéssel, azaz a mindennapi gyakorlattal, és az eredményértékeléssel lehetővé teszi, hogy a terv kivitelezését és életben tartását az intézmény tagjai egyéni felelősségüknek tekintsék.

Rangsorok

Rangsor másképp

Az Inside Higher Education cikke a British Council újításáról számol be. A szervezet egy olyan rangsort készített, amely a hírnéven alapuló összehasonlítás helyett az alapján veti össze az országokat, hogy felsőoktatás-politikájuk mennyire támogatja a hallgatók külföldi tanulmányait.

A felsőoktatási rangsorok kialakításának új megközelítése

A felsőoktatási rangsorok képzése számos módszertani nehézséggel küzd. A problémák kiküszöbölésére megoldást jelenthet a felsőoktatási rangsorok háttérében álló pontszámítási módszer additív megközelítésével szemben a multiplikatív megközelítés, mely a pontszámok normalizációjának kiiktatásával átláthatóbbá és egyértelműbbé is teszi a rendszert.

Roger King: Egyetemirányítás globális szinten: szervezetek, szabályozás és rangsorok – könyvkritika

Roger King könyve arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyetemek létezését, céljait egyre nagyobb mértékben befolyásolják az olyan magasabb szintről érkező direkt vagy indirekt hatások, mint például a rangsorok háttérében álló elvárások vagy a felsőoktatás piaci szemlélete.

Oktatás – Tanulás

A tanítás és tanulás vezetése és szervezése

Mit jelent a vezetés a tanítás és tanulás folyamatában? Van-e különbség, vezetés és szervezés között? Mennyire pontosan definiáltak ezek a szerepek a felsőoktatásban? A cikk abból az alapfeltevésből indul ki, hogy először ezeket a kérdéseket kell pontosan tisztázni ahhoz, hogy a tanítás-tanulás vezetése és szervezése megfeleljen a 21. század kihívásainak.

Munkaközpontú tanulás: paradigmaváltás felé az értékelésben

A cikk szerzője a mellett érvel, hogy az egyetemi képzés integráns részévé kéne tenni a munka világában szerzett tanulási tapasztalatokat. Továbbá, hogy ennek a tevékenységnek az értékelése, elismerése hogyan jelenhetne meg a végzettséget igazoló dokumentumban.

A felsőoktatás produktivitásának fejlesztése az ipari termelés analógiájára

A felsőoktatás nem kerülheti meg a produktivitás kérdéskörét. Az iparhoz hasonlóan a felsőoktatásban is léteznek olyan stratégiák, melyek a hatékonyságot, a tanítási-tanulási folyamat eredményességét növelik – akkor is, ha ettől a szemlélettől sok felsőoktatási vezető ódzkodik.

Kutatás

Tanárképző karok és intézményi stratégiák a tudásmobilizálás érdekében: feltáró tanulmány

Miközben az utóbbi években kifejezetten megnövekedett az igény a kutatási eredmények felhasználására az oktatásügyben, nagyon keveset tudunk arról, milyen lépéseket tesznek a tanárképző karok vezetői és tagjai annak érdekében, hogy kutatásaikat elérhetővé és felhasználhatóvá tegyék a gyakorlat számára.

Milyen körülmények között teljesítenek legjobban a posztdoktorok?

A cikk arra hívja fel a figyelmet, hogy mind a gazdaság, mind az egyetemek profitálhatnak abból, ha odafigyelnek posztdoktoraikra, és olyan környezetet teremtenek számukra, amelyben maximálisan kiaknázhathatják kutatási potenciáljukat.

Finanszírozás

Vészharangokat kongatnak a diákok eladósodása miatt az USA-ban

George Hugh Smith az amerikai diplomások fokozódó eladósodására hívja fel a figyelmet írásában, kiemelve, hogy a jelenség mögött számos állami, üzleti és társadalmi érdek húzódik meg. Peter Thiel pedig egyenesen váltságba torkolló felsőoktatási buborékot emleget.

Felsőoktatás-stratégia és -politika

Értékelési keretrendszer a tanszékvezetői munkavégzés hatékonyságának mérésére

Hogyan építhető be a minőségbiztosítás a tanszékvezetők munkakörébe? Hogyan biztosítható, hogy a tanszékvezetői pozíció, amely jelenleg az egyik legfontosabb és mégis a legkevésbé megbecsült vezetői pozíció, megkapja az őt megillető elismertséget az egyetemi vezetésben? Ezekre a kérdésekre keresi a választ Chad London.

Kulcsszavak: egyetemi kormányzás, adminisztráció, tanszékvezetők, értékelés, a vezetési elvek folytonossága

A *Quality in Higher Education* áprilisi számában arra keresi a választ Chad London, hogyan értékelhető a tanszékvezetők munkájának hatékonysága. A szerző azért tartja fontosnak a témát, mert a tanszékvezetők szerepe és feladatköre jelentős változáson ment keresztül napjainkban, és a tanszék vezetése mellett egyre fontosabb szerepet kap a minőségbiztosítás. A felsőoktatási szakemberek egybehangzó véleménye, hogy a tanszékvezetői állás az egyik legfontosabb és a legkevésbé megbecsült vezetői pozíció, hiszen a tanszékvezető képes a leginkább hatni az egyetemi karra, azonban a tanszékvezető mégsem integráns része az egyetemi vezetés szervezetének. Ezért van szükség a feladatkörök újradefiniálására és a tanszékvezető minőségbiztosítási rendszerben betöltött szerepének meghatározására. A szerző egy kanadai egyetemen végzett esettanulmányt mutat be, de hangsúlyozza, következtetései általánosíthatók, tehát nem csak az adott egyetem tanszékvezetőire érvényesek.

A tanulmányban bemutatott egyetemen felismerték a tanszékvezetői szerepkör tisztázásának fontosságát, és egyedülálló kezdeményezésként kidolgoztak egy értékelési keretrendszert, amely a tanszékvezető munkájának sikerességét hivatott értékelni a megváltozott vezetői szerepkör kontextusában. Az egyetem abból az alapfeltevésből indult ki, hogy egy értékelési keretrendszer segíthet jobban megérteni a tanszékvezetői szerepkört, rámutathat arra, hol van szükségváltoztatásra, illetve, hogy milyen feltételek mellett érhető el, hogy a tanszékvezetők minőségi munkát tudjanak végezni. A kanadai egyetem értékelési keretrendszerének sikerességmutatói a következők: az egyetemi vezetésben betöltött szerep, a tanszékvezető elégedettsége saját munkájával, a pozíció megtartásának mérőszámai és a vezetés folytonossága. A keretrendszer kidolgozásához a kutatók már meglévő

értékelési rendszereket tekintettek át, emellett a szakirodalmat is feltérképezték, valamint kérdőíveket, interjúkat vettek fel, és HR adatokra is támaszkodtak. Az értékelési keretrendszer alapelvei a következők voltak: használhatóság, megvalósíthatóság, etikusság és pontosság.

A keretrendszer kidolgozásának legfontosabb tanulsága, hogy a tanszékvezetői munka értékeléséhez nem csak a tanszékvezető egyéni teljesítményét kell alapul venni, hanem a vezetői szerep egyéb aspektusait is. A megváltozott szerepkör megváltoztatja a vezető kiválasztásának feltételeit is, és ezt a kanadai egyetemen is felismerték. Ezért az egyetem nem csak a tanszékvezetői feladatkört strukturálta újra, de a változások érintették a vezetői ciklust is, amelyet háromról öt évre emeltek. Kidolgoztak egy betanítási programot is, szakmai tréningeket indítottak a tanszékvezetők számára, és az értékelési eljárásokon is változtattak. Összességében elmondható, hogy a kanadai egyetem értékelési keretrendszere, amely a tanszékvezetőket segíti megváltozott szerepkörük teljesítésében, egy olyan általános keretrendszer, amelyet minden intézmény haszonnal forgathat.

Forrás:

Measuring how the head of department measures up: development of an evaluation framework for the head of department role

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13538322.2011.554314>

Minősegbiztosítás a finn egyetemeken: közvetlen és közvetett eredmények ill. szervezeti feltételek

A cikk a megfelelően kiépített minősegbiztosítási rendszer fontosságára hívja fel a figyelmet egy olyan kutatáson keresztül, amelyet finn egyetemek bevonásával végeztek. A kvalitatív módszerrel végzett vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy leginkább a nem hierarchikus rendszerek esetében lehet hatékony a minősegbiztosítás.

Kulcsszavak: egyetemi kormányzás, irányítás, menedzsment, minősegbiztosítás, Bologna-folyamat, szervezeti modell, oktatói hivatás

Finnországban a Bologna-folyamat megvalósításának részeként új minősegbiztosítási rendszert vezettek be mind nemzeti, mind intézményi szinten annak érdekében, hogy az Európai Unió felsőoktatási stratégiáját

összhangba hozzák a finn nemzeti stratégiával. Jelen tanulmány a minőségbiztosítás intézményi szintű megvalósítására koncentrál, mivel az intézményi szintet tekinti kulcsfontosságúnak a célok elérése szempontjából. A szerzők felhívják a figyelmet az egyetemi szervezet kettős struktúrájára. Ez egyrészt a tudományterületeket jelenti, amelyek között megkülönböztethetők egységes (orvostudomány) és kevésbé egységes (humántudományok) területek. A tudományterületek képviselői maguk az oktatók és kutatók, akiknek elsődleges célkitűzése a tudományos munka, az oktatás, valamint a kutatás magas szintű művelése. A másik oldalt pedig maga az intézmény jelenti, illetve annak vezetése. Az intézményi vezetők fő célja a finanszírozhatóság megvalósítása. Az egyetem akkor tud hatékonyan működni, ha a két oldal szorosan összekapcsolódik, és egységes, közös intézményi kultúrával rendelkezik. Ehhez azonban meg kell találni az egyensúlyt az egyes célkitűzések között. Ebben segíthet a minőségbiztosítás.

A cikk részletesen bemutat egy kvalitatív jellegű kutatást, amelyet két prominens finn egyetem bevonásával készítettek a kutatók. Interjúkat vettek fel az egyetemek vezetőivel, az egyes karok vezetőivel, valamint a kutatókkal és az oktatókkal. Az interjúk során a következő témákkal foglalkoztak:

- Milyen módszereket alkalmaznak az egyes karokon és tanszékeken a minőségbiztosítás megvalósítása érdekében, és mennyire hajlandóak részt venni ebben a folyamatban az oktatók?
- Milyen eredményei vannak a minőségbiztosításnak?
- Hogyan építik be az egyetemek a minőségbiztosítás pozitív eredményeit a szervezet működésébe?
- Hogyan viszonyulnak az egyes szereplők az ellenőrzéshez?

A kutatás eredményei azt mutatják, hogy a minőségbiztosítás megvalósítását és eredményességét döntően meghatározza az intézmény szervezeti struktúrája, a vezetés, valamint a tudományterületek helyzete, belső kultúrája. A minőségbiztosítás nem-hierarchikus intézményi struktúra mellett működött a leghatékonyabban, mivel így a tanszékek jobban bevonódtak a munkába, és saját felelősségüknek érezték a minőségbiztosítás megvalósítását. A minőségbiztosítás legfontosabb közvetlen hatásai a következők voltak:

- Javult az átláthatóság.
- A minőségbiztosítási rendszer megvalósítása elindított egy tanulási folyamatot: az intézmény folyamatainak pontos bemutatása során

a résztvevők mélyebben megismerték az intézmény működését.

- A kutatói munka mellett az oktatási tevékenységek is láthatóvá, elismertté váltak. Az oktatók arra panaszkodtak az interjúk során, hogy a kutatás a legfontosabb az egyetemeken, az oktatási munkát nem ismerik el. A minőségbiztosítás azonban rávilágított az oktatás fontosságára.
- A közös munka hatására javult az integráció a karok között, új kapcsolati hálók alakultak ki, mindez erősítette az egyetemi közösséget.

A minőségbiztosítás ugyanakkor negatív hatásokkal is járt. Többletmunkát okozott minden szinten, valamint a túl gyakori ellenőrzés/értékelés hatására veszített jelentőségéből. Ez elsősorban azért következett be, mert az egyes intézményeknek már eleve volt valamiféle minőségbiztosítási rendszere, és az újabb minőségbiztosítási rendszer nem felváltotta a régit, hanem a két vagy több rendszer egymással párhuzamosan kezdett el működni. A minőségbiztosítás legfontosabb indirekt hatása maga a minőségbiztosítás szerepének megerősödése volt.

Forrás:

Quality assurance processes in Finnish universities: direct and indirect outcomes and organisational conditions

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13538322.2011.554311>

A gyakorlat- és értékelésközpontú stratégiai tervezés új modellje

A tanulmányban bemutatott stratégiai tervezés modell lényege, hogy a stratégiai tervet az intézmény egészét átható tervként kezeli. A stratégiai tervezés összekapcsolása a kivitelezéssel, azaz a mindennapi gyakorlattal, és az eredményértékeléssel lehetővé teszi, hogy a terv kivitelezését és életben tartását az intézmény tagjai egyéni felelősségüknek tekintsék.

Kulcsszavak: stratégiai tervezés, oktatás, teljesítmény, eredményértékelés, modell

A felsőoktatásban a stratégiai tervezés egy olyan feladat, mely megköveteli, hogy a vezetés folyamatosan megkérdőjelezze a korábban kitűzött

célok érvényességét, monitorozza a környezet és a felsőoktatás számára támasztott követelmények változását, és ezek fényében módosítsa terveit. A felsőoktatási intézmények gyorsan változó környezete folyamatosan új lehetőségek és kihívások elé állítja az egyetemeket és főiskolákat. Kiemelt szerepet kap az igény, hogy egy-egy intézményi egység stratégiai terv kidolgozása mellett nyomon kövesse a mindennapi gyakorlatban való megvalósulás lehetőségeit, valamint elvégezze az eredmények értékelését is. Így válnak a stratégiai tervek többé, mint porosodó dokumentummokká a vezetés polcán. A hatékony tervezés elősegítése érdekében Timothy M. Sullivan és Emily C. Richardson tanulmánya összegyűjti azon stratégiai tervek jellemzőit, amelyek a tradicionális stratégiai tervezés alapelvein túlmutatva a tervezés mellett a végrehajtás folyamatát és az eredményértékelést is integrálják. Az ilyen modellek magukba foglalják a környezet változásának monitorozását, a tervezést, a stratégia intézményi szintű eredményeinek körvonalazását és az egyéni eredményekkel való összekapcsolását, a folyamatos eredményértékelés kultúrájának megteremtését, a reflexiót és az adaptivitást.

A szerzők szerint, akik több évtizedes tapasztalattal rendelkeznek a felsőoktatás-tervezés területén, a hatékony stratégiai tervezésnek öt fő jellemzője van: (1) világos intézményi küldetés és célok; (2) az intézményi célokhoz kapcsolódó egyéni, dolgozói célok meghatározása; (3) a terv bevonása a teljesítményértékelési rendszerbe; (4) folyamatos értékelés; (5) a stratégiai tervezés és értékelés kultúrájának kialakítása az intézményi egységen belül.

Az első elem, a világos intézményi küldetésleírás és célmeghatározás alappillérei a stratégiai terveknek. Annak érdekében, hogy ezek a célok mindenki számára világossá váljanak az intézeti egységen belül, és mindenki magáénak vallja azokat, folyamatos egyeztetésekre van szükség. Tanácsos, hogy a tagok mindegyike kapjon valamilyen feladatot, szerepet a terv koordinálásában, kommunikálásában, illetve a tervezéssel kapcsolatos vitákban, és ezeket a feladatokat egymás között időről időre cserélik.

A második elem akkor valósul meg, ha az intézményi célokat lebontjuk, és egyéni célokat fogalmazunk meg a tagok számára. A célok megvalósulását folyamatosan értékeljük egyéni és intézményi szinten is. Ezzel megvalósul a harmadik és a negyedik elem is. Az oktatói közösség felelősségvállalása az intézményi célok megvalósításában viszonylag új jelenség, azonban tekintve, az egyéni teljesítményértékelések nagyban hozzájárulnak az intézményi szintű célok megvalósulásához is, célravezetőnek mutatkozik. Így az egyének az elköteleződésen és a teljesítmény- és önértékelésen keresztül érezni fogják saját szerepüket és hozzájárulásukat az intézményi célok megvalósulásában is, melynek eredményeképp nő az egyéni felelősségvállalás.

Az utolsó, és talán legfontosabb eleme a hatékony stratégiai tervezésnek a stratégiai tervezés és a folyamatos eredményértékelés kultúrájának kialakítása az intézményen belül. Annak érdekében, hogy az egyének komolyan vegyék a stratégiai tervet, az intézmények minden aspektusát át kell hatnia. Ehhez azonban szükség van a megfelelő készségek és képességek folyamatos fejlesztésére is. A stratégiai tervet kidolgozók gyakran úgy gondolják, hogy az intézmény tagjai rendelkeznek azzal a tudással, amely szükséges a terv megfelelő módon történő kivitelezéséhez. Ez azonban sokszor nem így van. Szükség van a célok eléréséhez alapvető tudáselemek felmérésére, szükség esetén fejlesztésére.

A gyakorlattal és eredményértékeléssel ilyen módon egybekötött stratégiai tervek pozitív hatással lesznek az intézmény eredményességére.

Forrás:

Living the Plan: Strategic Planning Aligned with Practice and Assessment
<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/07377363.2011.544975>

Linkajánló:

Ragyogó sátni malmok: egyetemek, regionális fejlesztés és a tudás-gazdaság – könyvajánló

Kulcsszavak: felsőoktatás, pluridiszciplináris, globalizáció, regionalizáció, gazdasági-társadalmi jólét, környezeti változás, tudás-gazdaság, tanulmánykötet

<http://esj.sagepub.com/content/3/1/117.extract>

http://ifile.it/txcp07/ebooksclub.org__Bright_Satanic_Mills__Universities__Regional_Development_and_the_Knowledge_Economy.l_50x90170x63x26.pdf

Rendszerelemek hadilábon: szerteágazó perspektívák kezelése a felsőoktatás megváltoztatásának folyamatában

Kulcsszavak: változáskezelési stratégiák, felsőoktatási rendszerek, közös víziók, résztvevői perspektívák, szimbolikus interakcionizmus

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/1360080X.2011.550086>

A felsőoktatás szakmai szolgáltatásainak ötven éve – ideje új vezetési modellek után nézni az egyetemeken?

Kulcsszavak: felsőoktatás-stratégia, szolgáltatások, tömegesedés, elit képzés, vezetési modellek

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13603108.2010.548150>

Felsőoktatás-politikai figyelő IV.

Kulcsszavak: oktatáspolitiká, vezetés, menedzsment

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13603108.2010.532307>

Végzős hallgatók átmenete a munkaerőpiacra: vajon az alkalmazási eljárások értékelvűbbek az állami szektorban?

Kulcsszavak: karrier, friss diplomások, állami szektor, üzleti szféra, belépés a munkaerőpiacra

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/1360080X.2011.550031>

Felsőoktatási csomópontok létrehozása

Kulcsszavak: felsőoktatás-stratégia, oktatáspolitiká, globalizáció, nemzetköziesedés, kiválósági központ, finanszírozás

http://www.insidehighered.com/news/2011/03/11/experts_consider_the_evolution_of_higher_education_hubs

Az ismerősség érzése hozzáértést szül

Kulcsszavak: egyetemi kormányzás, vezetés, autonómia, felügyelet, bizalom, finanszírozás

<http://www.timeshighereducation.co.uk/story.asp?sectioncode=26&storycode=415650&c=2>

Rangsorok

Rangsor másképp

Az Inside Higher Education cikke a British Council újításáról számol be. A szervezet egy olyan rangsort készített, amely a hírnéven alapuló összehasonlítás helyett az alapján veti össze az országokat, hogy felsőoktatás-politikájuk mennyire támogatja a hallgatók külföldi tanulmányait.

Kulcsszavak: rangsorok, oktatáspolitiká, bevándorlás-politika, nemzetköziesedés, külföldi tanulmányok, külföldi hallgatók, tandíj

A British Council legutóbbi konferenciáján egy meglehetősen fontos témával, az egyetemi rangsorokkal foglalkozott. Az eseményt az tette érdekessé, hogy a British Council bemutatta Global Gauge (Globális mérőeszköz) nevű új rangsorát, amely azt értékeli, hogy az egyes országok felsőoktatás-stratégiája mennyire tartja fontosnak, és mennyire segíti elő a nemzetköziséget intézményeiben. Ez két dolgot jelent: a hazai diákok külföldön töltött egyetemi szemesztereit, valamint a külföldi diákok tanulmányait az adott ország felsőoktatási intézményeiben. A rangsor elkészítéséhez főként a következő szempontokat vették figyelembe a szakemberek: nemzetközi tanulmányok támogatása, nemzetközi együttműködések, vízümpolitika, minőségellenőrzés a külföldre kihelyezett intézményekben.

Ha a hírnéven alapuló összehasonlításokból indulnánk ki, azt várnánk, hogy a dobogó legfelső fokán az Amerikai Egyesült Államok áll, ám elsőre talán meglepő módon Németországot találjuk ott. Annak ellenére, hogy évről évre az Egyesült Államokba érkezik a legtöbb külföldi hallgató, a British Council listáján csak a hatodik helyet foglalja el. Többek között azért nem áll az élen, mert nincs egységes politikája arra nézve, hogyan támogassa saját diákjait külföldön, továbbá, mert nincs nemzeti minőségellenőrzési rendszere az olyan intézményekben, amelyeket amerikai egyetemek nyitottak külföldön. A lista első 10 helyén a következő országok állnak: 1. Németország, 2. Ausztrália, 3. Nagy Britannia, 4. Kína, 5. Malajzia, 6. USA, 7. Japán, 8. Oroszország, 9. Nigéria, 10. India.

Nézzük röviden, milyen intézkedések juttatták Németországot a rangsor legelejére. A németek változtattak a tantervi kínálaton, és több angol nyelvű kurzust ajánlanak. Anyagilag is támogatják a külföldiek tanulmányait, azaz a fizetendő tandíjakat leszállították, és egy szintre emelték a hazai diákok által fizetendővel. Németország nemzeti célkitűzése, hogy a hazai egyetemi hallgatók fele legalább egy szemesztert külföldön töltsön. Szigorú

minőségellenőrzési rendszert vezettek be a külföldi testvérkampuszokon. Végül a diákok szemszögéből az egyik legfontosabb intézkedés, hogy Németországban a szabályozások lehetővé teszik, hogy a külföldi hallgatók és diplomások dolgozzanak. Érdemes megjegyezni, hogy a legtöbb kritika azért éri az Amerikai Egyesült Államokat, mert az ottani szabályozások ezt nem teszik lehetővé.

A németországi példa vázlatos ismertetése is jól mutatja, hogy a nemzetköziség elősegítése nem abból áll, hogy az egyetemek tandíjfizetős helyeket hirdetnek meg külföldi hallgatók számára. Sőt, Németország példáján keresztül azt is láthatjuk, hogy szükség van az egyes országok felsőoktatás-stratégiájának és az intézmények eljárásainak a felülvizsgálatára, hiszen számos intézményi és nemzeti szabályozás inkább eltántorítja a diákokat a nemzetközi tanulmányok folytatásától.

A nemzeti stratégiák áttekintése mellett a British Council Hong Kongban tanuló külföldi diákokat kérdezett meg arról, milyen körülmények akadályozták őket abban, hogy Hong Kongban tanuljanak. A diákok legfontosabb észrevételei a következők voltak:

- Bár vannak tanácsadók, akik feladata a külföldi tanulmányok hirdetése, az ügyintézők nem túl segítőkészek.
- Komoly problémát okoz a külföldi tanulmányok beszámíthatósága.
- Tandíjproblémák is fennállnak. Egyesek például úgy spórolnak, hogy az alacsonyabb tandíjjal dolgozó külföldi egyetemeken szerzik meg a diplomát. Mások viszont elesnek az otthoni ösztöndíjaktól a külföldi tanulmányok miatt, még akkor is, ha beiratkoznak a hazai intézménybe, és a tandíjat is kifizetik.
- Egy további, fontos, anyagi jellegű szabályozási problémára hívták fel a hallgatók a figyelmet a diákhitelekkel kapcsolatban. A diákhitel kifizetésének ütemezése és a külföldi tandíj és egyéb költségek megfizetése nem feltétlenül esik egy időpontra.

Forrás:

Global Comparisons

http://www.insidehighered.com/news/2011/03/10/new_global_measures_released_for_evaluating_countries_and_institutions

A felsőoktatási rangsorok kialakításának új megközelítése

A felsőoktatási rangsorok képzése számos módszertani nehézséggel küzd. A problémák kiküszöbölésére megoldást jelenthet a felsőoktatási rangsorok háttérében álló pontszámítási módszer additív megközelítésével szemben a multiplikatív megközelítés, mely a pontszámok normalizációjának kiiktatásával átláthatóbbá és egyértelműbbé is teszi a rendszert.

Kulcsszavak: rangsorok, teljesítményértékelés, teljesítménymérés, módszertan, multiplikatív megközelítés

A felsőoktatással foglalkozó szakemberek több alkalommal rámutattak a felsőoktatási rangsorok hibáira, melyek következtében – és megfelelő viszonyulás hiányában – a rangsorok hamis vagy félrevezető információkat közvetítenek a felsőoktatás kliensei felé. Tekintve, hogy a rangsorok a felsőoktatásban létrejövő verseny melléktermékei, és ennek megfelelően még hosszú időn át velünk lesznek, szükségszerű lenne a háttérükben álló módszerek felülvizsgálata, megújítása. Erre tesz kísérletet **Chris Tofallis a Higher Education** folyóirat legújabb számában megjelent tanulmányában.

A felsőoktatási rangsorok hibái számos okra vezethetőek vissza. Minden jelenleg megjelenő felsőoktatási rangsor több mérőszámmal dolgozik, amiket adott módszerrel összefésülnek, hogy az intézmények végső pontszáma kialakuljon. A pontszámok aggregálásakor általában az additív megközelítést alkalmazzák, azaz a különböző mérőeszközökkel nyert pontszámokat először normalizálják, hogy összehasonlíthatóak legyenek, majd különféle elvek mentén súlyozzák azokat. Végül a súlyozott pontszámokat összeadják, és így alakul ki az az intézményi pontszám, mely alapján az intézmény a rangsorban valamely pozíciót elfoglalhatja.

Már maga a normalizációs eljárás is meglehetősen problematikus. Számos normalizációs eljárás létezik, amelyek eltérő eredményekhez vezetnek, ha ugyanazon az adathalmazon alkalmazzák. Ezért a rangsort összeállítók azon döntése, hogy mely normalizációs folyamatot választják, nagyban befolyásolja a rangsor alakulását. Az, hogy az így kialakult pontszámokat milyen szempontok alapján súlyozzák, szintén a rangsor összeállítóinak saját belátása szerint történik; a súlyozás a rangsor felhasználói számára többnyire átláthatatlan.

A folyamat során egy másik nehézség az oktató/hallgató arány számításából adódik. Ez a mutató minden rangsorban nagy súllyal esik latba, számítása azonban problematikus. A hallgató/oktató arányszám különleges abból a szempontból, hogy a magasabb értékek rosszabbak, mint azt

alacsony értékek, hozzáadni őket a teljes pontszámhoz ezért nincs értelme. A helyzet megoldására született egyik lehetőség szerint ilyenkor ezt a változót kivonják a teljes súlyozott pontszámból, míg egy másik megoldás szerint a reciprokát veszik, tehát az oktató/hallgató arányszámot, és azt adják hozzá a teljes pontszámhoz. A probléma az, hogy a két eljárás közel sem vezet azonos eredményekhez.

Végül a harmadik hiba abból ered, hogy minden rangsor az intézmények egy bizonyos körével dolgozik, amely azután bővíthet vagy szűkülhet. Amint azonban egy intézmény kikerül, a teljes rangsor megváltozik, némely egyetemek helyet cserélhetnek, sőt bizonyos esetekben az intézmények sorrendje teljes mértékben átalakulhat. Ennek oka, hogy mindenféle normalizációs eljárás az egyes értékek olyan statisztikai módszerekkel történő transzformálásával jár, amelyek az adatbázist egészsként kezelik (pl. a maximummal vagy a szórással való osztás). Ha ilyenkor az adatbázisból adatot veszünk ki, vagy teszünk ahhoz hozzá, ezeknek a műveleteknek az eredménye megváltozik (hiszen más lesz a maximum vagy a szórás is).

A tanulmány a pontszámok összesítésének egy újabb módszerét, a multiplikatív megközelítést javasolja a problémák orvoslására. A szerző a módszer leírását követően részletezi, hogyan kínál a fent említett problémák mindegyikére megoldást a pontszámok aggregációjának multiplikatív megközelítése. A módszer lényege, hogy mértani középpel számol. Kikerüli a normalizációs folyamatot, ezáltal pedig az abból adódó hibákat is kiküszöböli. Eredményeképp átláthatóvá válik a súlyozás, megszűnik a kikerülő vagy éppen újonnan bekerülő intézmények okozta sorrendváltás. A fordított változók, mint például az oktató/hallgató arányszám problémájára is megoldást nyújt, hiszen nem egyszerűen a pontszámok összeadásával és átlagolásával dolgozik. Előnye továbbá, hogy az intézmények bizonyos gyengeségeit is láttatni engedi, nem fedik el azt a más területen szerzett magasabb pontszámok. A módszer nagyon általános, így a szerző szerint más rangsorok hasonló problémáinak megoldására is lehetőséget kínál.

Forrás:

A different approach to university rankings

<https://uhra.herts.ac.uk/dspace/bitstream/2299/5583/1/S122.pdf>

Roger King: Egyetemirányítás globális szinten: szervezetek, szabályozás és rangsorok – könyvkritika

Roger King könyve arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyetemek létezését, céljait egyre nagyobb mértékben befolyásolják az olyan magasabb szintről érkező direkt vagy indirekt hatások, mint például a rangsorok háttérében álló elvárások vagy a felsőoktatás piaci szemlélete.

Kulcsszavak: felsőoktatás-stratégia, egyetemi kormányzás, szabályozás, rangsorok, globalizáció, könyv, tervezés

Roger King *Governing Universities Globally: Organizations, regulation and rankings* c. könyve az egyetemek életét, szervezetét befolyásoló globális hatásokról szól. A szerző állítása szerint e hatások egyre fontosabb szerepet töltenek be az egyetemek életében. Az egyetemek légkörét, céljait egyre nagyobb mértékben befolyásolják az olyan magasabb szintről érkező direkt vagy indirekt hatások, mint például a rangsorok háttérében álló elvárások vagy a felsőoktatás piaci szemlélete. Az ilyen befolyásoló tényezők hatással lehetnek például azokra az elképzelésekre, hogy mi jellemez egy modern egyetemet és annak szervezeti kereteit, és hogy milyen kapcsolatot kell ápolnia az egyetemeknek a kormányokkal, hogy sikeresek legyenek.

A globális szabályozás inkább a modellkövetés és a „puha jog” formájában jelenik meg, mintsem direkt hatásként. Ide tartoznak például a különböző útmutatók, modellek és mérőszámok által közvetített elvárások, de ide sorolhatjuk a felsőoktatási rangsorokat is, amelyek szintén arról közvetítenek információt, hogy milyen egy modern, jó nevű egyetem, és hogy milyen elvárásoknak kell megfelelni adott intézménynek, hogy hasonló pozícióba kerülhessen.

A szerző arra is rámutat, hogy ezek a felülről jövő elvárások a magán-felsőoktatás piacának virágzásához is hozzájárulnak. A magán-felsőoktatás a szektor körülbelül egyharmadát teszi ki nemzetközi viszonylatban, de egyes országokban a felsőoktatás kétharmadát vagy még nagyobb arányát is kiteheti a magánintézmények rendszere. Ezek az intézmények úgy hirdetik magukat, mint amelyek az államiakkal szemben „valami mást”, „valami jobbat” kínálnak. Tehetik ezt azért, mert az állami intézményekkel szemben egyetlen céljuk, hogy az általuk nyújtott szolgáltatás a civil szféra elvárásainak megfelelőjen.

King a bolognai folyamatot is górcső alá veszi, és megjegyzi, hogy bár elismerik és követendőnek tartják számos más nem európai államban is, fennáll a veszély, hogy az egységesülés iránti igény olyan eredményeket fog hozni, amely bár elméleti szinten minden igényt kielégít, valójában gyakorlati szinten értelmetlen.

A rangsorok kérdéskörét illetően a könyv arra hívja fel a figyelmet, hogy az egyetemek egyre inkább vállalati rendszerben működő intézményekké válnak, amelyek versengenek a forrásokért és a presztízsért. Működésük egyre inkább áttevődik a piaci szektorba az állami szektorból, az elszámoltathatóságuk pedig szintén piac alapú lesz. A rangsorok csak tovább erősítik ezt a folyamatot: a hallgatókat vásárlóknak tekintik, akik megválaszthatják, hogy mely termék felel meg leginkább igényeiknek. Abban az esetben pedig, ha a megvásárolt szolgáltatás nem felel meg számukra, élhetnek a panasz jogával. A növekvő érdeklődés és figyelem, amely a rangsorokra irányul, elősegíti, hogy az intézmények egyre inkább a vezető egyetemek intézményi jellemzőire fókuszáljanak, és e mutatók terén próbáljanak ők maguk is fejlődni. A nemzetközi rangsorok ilyen módon megalkották a tökéletes egyetem globális modelljét.

Forrás:

Governing Universities Globally: Organizations, Regulation and Rankings
<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13603101003780350>

Linkajánló:

Értékhozzáadott értékelés a felsőoktatásban: két módszer összehasonlítása

Kulcsszavak: rangsorok, felsőoktatás-stratégia, ETS szakmai profil, teljesítményértékelés, értékhozzáadott, az elszámoltathatóság önkéntes rendszere

<http://www.springerlink.com/content/9u7x83tg18223h26/>

„Horgonyzási hatás” a globális egyetemi rangsorokban: torzítások feltárása a hírnév-számításban

Kulcsszavak: rangsorok, intézményi hírnév, „horgonyzási hatás”, globális verseny

<http://www-personal.umich.edu/~bastedo/papers/BowmanBastedo.HE2010.pdf>

A tanítás és tanulás vezetése és szervezése

Mit jelent a vezetés a tanítás és tanulás folyamatában? Van-e különbség, vezetés és szervezés között? Mennyire pontosan definiáltak ezek a szerepek a felsőoktatásban? A cikk abból az alapfeltevésből indul ki, hogy először ezeket a kérdéseket kell pontosan tisztázni ahhoz, hogy a tanítás-tanulás vezetése és szervezése megfeleljen a 21. század kihívásainak.

Kulcsszavak: oktatás, tanulás, vezetés, menedzsment, oktatásfejlesztés, szakmai fejlődés, humán erőforrás

Mind nemzeti, mind nemzetközi szinten egyre nagyobb az igény arra, hogy a felsőoktatás minősége és elszámoltathatósága növekedjen. Ezek az igények követelményeket támasztanak a vezetés és a szervezés minőségének javulása tekintetében is. Ehhez pedig hatékonyabb módszerekre van szükség, többek között a vezetők kiválasztásában, teljesítményük értékelésében, feladatkörük pontos kijelölésében. Ezen igények kielégítéséhez mindenekelőtt tisztázni kell, mit is jelentenek az alábbi fogalmak: vezető, vezetés, menedzser, szervezés. Ezeket a fogalmakat gyakran szinonimaként kezelik a felsőoktatásban, így például a vezetők szerepe nem egyértelműen tisztázott, és ha a vezetők sem tudják pontosan, mit várnak el tőlük, akkor hogyan lehetnének eredményesek a munkájukban?

Számos tanulmány foglalkozik a tanszékvezetők szerepével a felsőoktatásban, mivel kulcspozíciót töltenek be. Náluk futnak össze a felülről érkező iránymutatások és az intézményi szintű célkitűzések, mindemellett a tanszékvezetők feladata az is, hogy a tanítás és tanulás folyamatát magasabb szintre emeljék. A *Higher Education Research and Development* folyóiratban megjelent cikk ezért a vezetés és szervezés kérdését a tanítási és tanulási folyamat aspektusából vizsgálja. A szerzők egy dokumentumok elemzésén alapuló vizsgálatot ismertetnek, amely arra keresi a választ, vajon maguk az érintettek hogyan definiálják a vezetés és a szervezés fogalmát.

Az eredmények alátámasztják azt az előfeltevést, hogy az egyetemi oktatók számára is tisztázatlanok a fenti fogalmak közötti különbségek. A tanulmány rámutat arra is, hogy a humán erőforrás menedzsment sem kezeli megfelelően a vezetők/menedzserek kiválasztását. A munkaköri leírások nem elég pontosak, túl nagyok a munkaterhek, a teljesítményértékelési rendszer nem megfelelő, a szakmai fejlődési út nem

biztosított. Tehát a vezetői/menedzseri szerepek pontos tisztázása után a humán erőforrás eljárásait is át kellene strukturálni ahhoz, hogy a vezetést hatékonyan lehessen fejleszteni, támogatni és elismerni. Emellett az egyetemi szereplők szakmai fejlődésére is nagyobb hangsúlyt kellene fektetni. A vezetői készségeket nem külön, elszigetelten kellene kezelni, hanem a tanítási és tanulási folyamat kontextusában.

A cikk legfontosabb következtetései a következők: pontosan definiálni kell, mit jelent a vezetés/szervezés a tanítás és tanulás kontextusában. A vezetők/menedzserek feladatkörét pontosan meg kellene határozni, új teljesítményértékelési kritériumokat kellene bevezetni. Ezt a folyamatot hivatott támogatni a humán erőforrás menedzsment, amelynek eljárásait szintén még kellene reformálni. Ezek után kerülhet sor a célok meghatározására. Pontos célokat kell kitűzni, amelyeket az érdekelt felekkel is ismertetni kell, és őket is arra kell ösztönözni, hogy a magukénak érezzék a célokat.

Forrás:

Leading and managing learning and teaching in higher education

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/07294360.2010.512631>

A felsőoktatás produktivitásának fejlesztése az ipari termelés analógiájára

A felsőoktatás nem kerülheti meg a produktivitás kérdéskörét. Az iparhoz hasonlóan a felsőoktatásban is léteznek olyan stratégiák, melyek a hatékonyságot, a tanítási-tanulási folyamat eredményességét növelik – akkor is, ha ettől a szemlélettől sok felsőoktatási vezető ódzkodik.

Kulcsszavak: oktatás, hatékonyság, termelékenység, Open Learning Initiative, módszertan, felforgató technológia, tanulás, tervezés, értékelés

Mennyiben hasonlít a Bevezetés a statisztikába kurzus megtartása a jó minőségű hidegen hengerelt acél gyártásához? – teszi fel a kérdést Candace Thille és Joel Smith a *Change a The Magazine of Higher Learning* legújabb számában megjelenő tanulmányukban, utalva ezzel a produktivitás kérdéskörére a felsőoktatásban. Elvárható-e, hogy egy felsőoktatási intézmény ugyanúgy produktív legyen, mint az ipari szektor? Az ilyen jellegű kérdések általában azonnal ellenérzéseket váltanak ki felsőoktatási körökben.

A felháborodás jogos, hiszen az emberi elme és annak tanulási képessége sokkal komplexebb folyamatokat feltételez és sokkal kevésbé átlátható, mint valamely iparcikk előállítására. Ennek ellenére, a két folyamat analógiáját tanulmányozva, hozzájárulhatunk a felsőoktatás produktivitásának növeléséhez.

Hogy a felsőoktatás mennyire produktív, egyre égetőbb kérdés, tekintve, hogy míg az Egyesült Államokban 1982-től 2007-ig a fogyasztói árindex 106 százalékkal nőtt, addig a tandíjak 439 százalékkal. Jelenti-e ez azt, hogy a 2007-ben diplomázott hallgatók sokkal több tudásra tettek szert, mint 1982-ben végzett társaik? Erre kevés bizonyíték van.

Hogyan tehetjük mégis mérhetővé a felsőoktatás kimenetét? Először is el kell szakadni attól a nézettől, hogy a felsőoktatási oktatómunkának nincs produktuma. A felsőoktatás produktumai a hallgatók és kutatók tudásában bekövetkezett változások. Az oktatás sikeressége e felfogásban így attól függ, sikerül-e elérnünk, hogy olyan jellegű, mértékű és irányú változások következtek be e személyek tudásában, mint amilyeneket szándékoztunk elérni. Ehhez viszont az kell, hogy az egyetemeket ne úgy fogjuk fel, mint oktatási szolgáltatást nyújtó, hanem mint a tanulást elősegítő intézményeket.

A legtöbb iparcikk előállításakor arra törekednek, hogy a lehető legjobb minőségű produktumot állítsák elő a lehetőségekhez mért legköltséghatékonyabb módon. Nagyon fontos számukra, hogy az előállítási folyamat minden egyes mozzanatáról, lépéséről adatokat gyűjtsenek, majd ezeket az adatokat a hibák feltárása és a folyamat hatékonyságának növelése, azaz az adaptív irányítás érdekében kielemezzék és visszacsatolják. Hasonló folyamatokra a felsőoktatásban is szükség van. Sokan felismerték például, hogy az oktatási hatékonyság formatív értékelése nagyban hozzájárulhat a tanulási kimenetek fejlődéséhez, a gyakorlatban azonban nagyon kevés ilyen jellegű törekvéstről számolhatunk be. Adatok hiányában viszont egyedül a saját és a kollégák intuitív meggyőződése a mérvadó az illetően, hogy milyen gyakorlat hatékony a felsőoktatásban. Az iparban azok a szervezetek, amelyek a hatékony módszerek kiválasztásában az intuíciót veszik alapul, sokkal kevésbé életképesek, mint azok, amelyek adatokat gyűjtenek és adatokat hasznosítanak a termelési gyakorlatban. Megfelelő tudományos, adatgyűjtésen alapuló fejlesztés hiányában ugyanis ezek a jó gyakorlatok sem terjednek kellőképp, és ezáltal nem teszik produktívá az intézményt.

Olyan minőségfejlesztési stratégiák kidolgozására lenne tehát szükség, amelyek adatgyűjtésen és azok tudományos módszerekkel történő elemzésén alapulnak. A mai információs-kommunikációs technológiák nagyban megkönnyítik az ilyen rendszerek kidolgozását és működtetését. A tanulmány utolsó része egy ilyen számítógéppel támogatott jó gyakorlatot mutat be.

Az Open Learning Initiative (OLI) elnevezésű projekt egy tudományos alapokon, team-munka keretében készült számítógép alapú kurzus. Erőssége a visszajelzés nyújtása a hallgató és az oktató felé a produktivitás erősítése érdekében.

Forrás:

Cold Rolled Steel and Knowledge: What Can Higher Education Learn About Productivity?

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/00091383.2011.556988>

Linkajánló:

A tanítás kultúrája: politika, percepció és gyakorlat a felsőoktatásban

Kulcsszavak: oktatás, főiskolai kar, intézménypolitika, intézményi gyakorlat

<http://www.springerlink.com/content/u5kp8lo3l8t413vj/>

Nézetek a hatékony főiskolai karról: vegyes elemzés

Kulcsszavak: oktatás, hatékonyság, minőség, főiskolai tanszék, hallgatói vélemény, kvalitatív elemzés, kvantitatív elemzés

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/02602930903428684>

„A tanuló átformálása” kontra „teljesíteni a vizsgát”: az oktatók és diákok minőségdefiníciója közti eltérés megértése

Kulcsszavak: oktatástudomány, minőségjavítás, transzformatív tanulás, oktatói kitüntetések, jó tanári gyakorlatok

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13538322.2011.554634>

Oktatói szabadság, teljesítmény standardok és a szakmai identitás

Kulcsszavak: oktatói szabadság, egyetemi standardok, identitás, szakmai lektorálás, professzionalizmus, egyenlőség

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13538322.2011.554639>

Oktatói szabadság és osztályozás: a gyakornoki álláshelyek szerepe

Kulcsszavak: oktatás, gyakornokság, munkaadók, kooperatív képzés, értékelés, irányelvek

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13538322.2011.554637>

http://pdfserve.informaworld.com/35263__936110313.pdf

Hallgatók tanulás iránti elköteleződése: vizsgálgódás a fogalmi rendszerezésben

Kulcsszavak: tanulás, fogalmi rendszerezés, hallgatói elkötelezettség

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/07294360.2010.509761>

Intézményen kívüli hatások és a diákok sikerpercepciója

Kulcsszavak: oktatás, diákok, karrier, sikerkritériumok, intézményen kívüli hatások, kulturális tényezők

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/03075070903545074>

Egyetemi oktatók percepciója saját tanítási hatékonyságukról

Kulcsszavak: oktatás, oktatók, hatékonyság, kurzusstervezés, előadás-menedzsment/kezelés, interperszonális kapcsolatok, tanulásértékelés, technológiahasználat, instruálási stratégia

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/14703297.2010.543770>

A felnőtt tanulókat kiszolgáló intézmények előtt álló stratégiai választások – könyvajánló

Kulcsszavak: oktatás, felnőttképzés, intézményvezetés, könyvfejezet

<http://cgi.stanford.edu/~dept-ctl/cgi-bin/tomprof/posting.php?ID=1077>

A minőségügyi auditálás érzékelt hatása az oktatók munkájára

Kulcsszavak: oktatás, minőségügyi auditálás

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/07294360.2010.509764>

Milyen körülmények között teljesítenek legjobban a posztdoktorok?

A cikk arra hívja fel a figyelmet, hogy mind a gazdaság, mind az egyetemek profitálhatnak abból, ha odafigyelnek posztdoktoraikra, és olyan környezetet teremtenek számukra, amelyben maximálisan kiaknázhadják kutatási potenciáljukat.

Kulcsszavak: kutatás, posztdoktori hallgató, együttműködés, kapcsolatépítés, kutatási környezet, kutatói tevékenység, mentorálás

Egyre több nemzet ismeri fel, hogy a felsőoktatási intézményekben folyó kutatási tevékenység kulcsfontosságú szerepet játszik a tudásgazdaság kiépítése, a versenyképesség megőrzése és a gazdasági fejlődés elősegítése szempontjából. Az egyetemek kutatási potenciáljának maximalizálásához a posztdoktorok aktív kutatói tevékenységére is szükség van. Ezt az Egyesült Államokban a posztdoktori szövetségek alulról jövő lobbitevékenységének köszönhetően ismerte fel az ország vezetése, míg az Egyesült Királyságban maga a kormány kezdeményezte a posztdoktori képzések minőségi támogatását, hogy lendületet adjon az innovációnak a gazdaságban.

A szerző ezekből a felismerésekből kiindulva járja körbe azt a kérdést, hogy milyen tényezők segítik elő a posztdoktorok szakmai fejlődését és kutatói termelékenységét. A cikk írói egy ausztrál kutatás eredményeit mutatják be, amely abból a feltevésből indult ki, hogy a posztdoktorok témavezetőjének minőségi ellenőrző tevékenysége, a mentorálás, a kapcsolatépítés és az együttműködések serkentése, valamint a gazdag kutatási környezet pozitív hatással van a posztdoktorok tudományos tevékenységére. A kutatók definíciója szerint a posztdoktorok olyan tudósok, akik hat éven belül szereztek doktori fokozatot, és azóta határozott idejű, rövid távú kutatási tevékenységekre alkalmazzák őket az egyetemen, bérüket pedig kutatói ösztöndíjakból vagy egyéb pályázatokból finanszírozzák. A kérdőívet, amely zárt és nyitott kérdéseket egyaránt tartalmazott, kutatókkal és posztdoktorokkal folytatott informális megbeszélések alapján állították össze, majd előfeldmérést végeztek a mérőeszköz tesztelésére. A végleges kérdőívet 290 posztdoktornak küldték ki Ausztráliában. 240 fő vissza is küldte a kitöltött kérdőívet, a minta reprezentatív az ausztrál posztdoktori populációra nézve.

A posztdoktorok beszámolóiból kiderült, hogy a bizonytalanság és a magára hagyottság okozza a fő problémákat a posztdoktorok munkájának hatékonyságát illetően. Ahogy korábban említettük, a doktori fokozat megszerzése után a posztdoktorokat határozott idejű, rövid távú szer-

zódésekkel foglalkoztatják, így jövőjük meglehetősen bizonytalan az egyetemi rendszerben, gyakran éveket kell várniuk arra, hogy a biztos akadémiai pályára léphessenek. Mivel nem vonják be őket az intézmény működési kérdéseibe, nincsenek tisztában karrierlehetőségeikkel. Ezért fontos, hogy legyen mellettük egy mentor és/vagy egy témavezető, aki a kezdetektől segíti a posztdoktorokat, és arra ösztönzi őket, hogy tudatosan tervezzék meg karrierjüket, építsenek ki kapcsolati hálókat, pályázzanak ösztöndíjakra, kutassanak, publikáljanak. Továbbá az is serkentőleg hat a posztdoktorok kutatói termelékenységére, ha kutatócsoportokban dolgozhatnak, és különböző tudományos együttműködésekben vehetnek részt. A felmérés eredményei szerint azok a posztdoktorok, akik megkapják ezt a fajta támogatást, aktívabb kutatói tevékenységet folytatnak, több bírálati rendszerű folyóiratban jelenik meg publikációjuk, és szakmai fejlődésüket is pozitívabban értékelik, mint azok a társaik, akik nem igazán kapnak segítséget témavezetőjüktől, mert az inkább saját karrierjére figyel, nem elérhető, vagy nem megfelelőek a kommunikációs készségei, esetleg kevésbé jó szervező.

Forrás:

A positive postdoctoral experience is related to quality supervision and career mentoring, collaborations, networking and a nurturing research environment

<http://www.springerlink.com/content/35m43x05147ng84g/>

Linkajánló:

A technológia kereskedelmiesedésének hatása a felsőoktatási kutatások elvégzésére

Kulcsszavak: kutatás, technológiatranszfer, kereskedelmiesítés, szabadalmaztatás

<http://www.springerlink.com/content/kho516o18o4ov78g/>

Döntsük el, hogy elutasítjuk, vagy megerősítjük a menedzserszemléletet: a teljesítményalapú kutatástámogatás hatása az oktatói identitásra.

Kulcsszavak: kutatás, oktatói identitás, gyakorlatközösség, írócsoport

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/07294360.2010.509760>

Egyetemi visszaszervezés: nemzetközi posztdoktori alkalmazás és a tudományos termelés új módozatai

Kulcsszavak: kutatás, egyetemi munkaerő, nemzetköziesedés, posztdoktori munkavégzés

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/1360080X.2011.550032>

Munkahelyi elégedettség az egyetemi karokon: egyéni, munkához kapcsolódó és intézményi meghatározók

Kulcsszavak: kutatás, munkahelyi elégedettség

http://muse.jhu.edu/login?uri=/journals/journal_of_higher_education/vo82/82.2.bozeman.pdf

Változó félben lévő kutatási környezet: következmények a vezetés számára

Kulcsszavak: kutatás, vezetés, kutatási kultúra, kutatásfinanszírozás, teljesítmény

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/1360080X.2011.537010>

A tudományos kutatás nem kötődhet a politikához

Kulcsszavak: kutatás, egyetemek, tudománypolitika, nemzeti érdek

<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/apr/01/research-arts-and-humanities-research-council>

Finanszírozás

Vészharangokat kongatnak a diákok eladósodása miatt az USA-ban

George Hugh Smith az amerikai diplomások fokozódó eladósodására hívja fel a figyelmet írásában, kiemelve, hogy a jelenség mögött számos állami, üzleti és társadalmi érdek húzódik meg. Peter Thiel pedig egyenesen válságba torkolló felsőoktatási buborékot emleget.

Kulcsszavak: finanszírozás, tandíj, diákhitel, adósság, karrier, társadalmi egyenlőtlenségek, profitorientáltság, teljesítmény, magánegyetem, elitképzés, szűkösség

Az utóbbi években az Egyesült Államokban rohamosan nőtt a tandíjak mértéke. A hallgatók nagy része így nem képes önállóan finanszírozni tanulmányait, többségük a tandíjat hitelből fizeti. A folyamat eredménye, hogy a felsőoktatási intézményekből frissen kikerülő pályakezdők olyan mértékben el vannak adósodva, hogy az az egész életükre rányomja a bélyegét.

De miért van szükség tandíjakra? Számos állam kijelentette, hogy nem képes finanszírozni a felsőoktatást, az egyetemekre fordítandó összegeket más célra kell hasznosítaniuk. Kalifornia állam nemrég bejelentette, vagy adókat emel, vagy ki kell vonulnia az egyetem finanszírozásából. Tekintve, hogy az állam éves költségvetésének mindösszesen 3,2 %-át fordítja a felsőoktatás támogatására, a beváltott fenyegetés tulajdonképpen nemjeletene lényegi változást a felsőoktatás intézményeinek életében. Ennek ellenére propagandaként kiváló.

További probléma, hogy amit ráköltenek, főként adminisztratív területekre költik, és a hallgatók kölcsönökből finanszírozott tandíjai is sokszor más költségek fedezésére szolgálnak, mint az oktatás minőségének javítására.

A felsőoktatási tandíjak emelkedésnek üteme és mértéke jóval túlszárnyalja az inflációt. 2000-től a 2011-es év első negyedévéig a tandíjak több mint kétszeresükre nőttek, holott az infláció viszonylag alacsony volt. A növekvő tandíjak következtében a hallgatói hitelek az egyedüli hitelszektor, ami folyamatos növekedést mutat. Ebben a bankok is hibásak, de az állam is. A bankok nagy lehetőséget láttak a diákhitelk folyósításában. Minden hitelajánlat ugyanakkor kockázattal is jár. Ha az adós nem fizet, könnyen veszíthet pénzt a hitel folyósítója. A hitelek rendszerében általában az egyén bizonyos feltételek fennállása esetében mentesül a hitel-visszafizetés alól. Ilyen például a csődeljárás vagy az elhalálozás.

A bankok kiterjedt lobbitevékenységének köszönhetően azonban az állami szabályozás értelmében a hallgatói hitel az egyetlen olyan hitel, amelyet minden esetben, például csődeljárás esetén is, vissza kell fizetni.

Mindezek ellenére az egyetemek hallgatnak. Senki nem szólal fel az egyetemek vezetői közül annak érdekében, hogy költhetne az állam 3%-nál többet is a felsőoktatásra. A felsőoktatás, úgy tűnik, nem fogja megreformálni magát. A szerző szerint éppen ezért az alulról szerveződő diákmozgások az egyetlen módja a tandíjak csökkentésével kapcsolatos érdekérvényesítésnek.

Peter Thiel, a Pay-Pal egyik alapítója az egyetemi tandíjak, és ezzel párhuzamosan a fiatal pályakezdők eladósodásának növekedésével kapcsolatban kijelenti, hogy a 2000-es dotkom-lufi, valamint a 2008-as ingatlanpiaci buborék után – a fent említett okok miatt is – most éppen a felsőoktatási buborék felfújásának lehetünk szemtanúi az Egyesült Államokban. Ugyanis a költségek növekedésének mértéke nem arányos az eladósodott diplomások karrierkilátásainak valamint kereseti lehetőségeik javulásával. Thiel mondanivalója talán azért is megfontolandó, mert mindkét korábbi válságra még azok kitörése előtt figyelmeztetett.

Források:

Students: You Are Exploited Debt-Serfs

<http://www.oftwominds.com/blogapril11/students-exploited4-11.html>

Peter Thiel: We're in a Bubble and It's Not the Internet. It's Higher Education.

<http://techcrunch.com/2011/04/10/peter-thiel-were-in-a-bubble-and-its-not-the-internet-its-higher-education/>

Linkajánló:

Tanulás felsőfokon – könyvajánló

Kulcsszavak: finanszírozás, tanulás, mobilitás, tandíj, diákhitel, adósság, karrier, társadalmi egyenlőtlenségek, humántudományok, profitorientáltság

http://www.newleftproject.org/index.php/site/article_comments/higher_learning

Teljesítmény és költségek a felsőoktatásban: javaslattétel jobb adatok előállítására

Kulcsszavak: finanszírozás, könyvelés, információmenedzsment, döntéstámogatás, teljesítmény, hatékonyság

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/00091383.2011.550250>

A felsőoktatás egyre többet költ adminisztrációra? Ha igen, miért?

Kulcsszavak: finanszírozás, adminisztráció, költségbetegség, költséghatékonyság, presztízs

<http://www.informaworld.com/smpp/content~db=all?content=10.1080/13603108.2010.532316>

Impresszum

A Felsőoktatás-stratégiai hírlevelet az INFINIT Intelligence Bt. készíti a DEAK Kooperációs Kutatási Zártkörűen Működő Non-profit Részvénytársaság megbízásából.

A hírlevéllel kapcsolatos bármilyen kérdésével, észrevételével, kérésével forduljon bizalommal munkatársunkhoz a kincsei.attila@infinite-intelligence.hu e-mail címen.

Főszerkesztő: Kincsei Attila

Szerkesztő, hírvasdász, szerző: Szenczi Beáta

Korrektor, olvasószekesztő, tördelőszekesztő: Sebők Csilla